

Bo och Skötsel-information

Här finner du information, instruktioner och skötselanvisningar till din nya bostad i Bostadsrättsföreningen Lodge. För att garantin ska gälla är det viktigt att skötselanvisning för respektive produkt följs. Typ och kulör på exempelvis köksutrustning och golv kan avvika mellan bostäder och anges därför inte här. För information om garantier och felanmälan, se under rubrik felanmälan.

1. BOSTADSINFORMATION

- 1.1 Allmän information om din bostadsrättsförening
- 1.2 Andrahandsuthyrning
- 1.3 Parkering, förråd, avfallshantering och övriga utrymmen
- 1.4 Försäkring

2. VÄRME OCH SANITET

- 2.1 Rumstemperatur i bostaden
- 2.2 Kök och badrum
- 2.3 Blandare, avstängning av vatten och varmvattenmätning

3. EL

- 3.1 Elektricitet och jordfelsbrytare
- 3.2 TV, telefon, bredband
- 3.3 Komfort elgolvvärme i våtrum
- 3.4 Brandvarnare

4. VENTILATION

- 4.1 Ventilation

5. VITVAROR

- 5.1 Spiskåpa
- 5.2 Spishäll och ugn
- 5.3 Kylskåp och frys
- 5.4 Diskmaskin
- 5.5 Mikrovågsugn
- 5.6 Tvättmaskin och torktumlare

6. GOLV, VÄGGAR OCH TAK

- 6.1 Kakel och klinker
- 6.2 Parkettgolv
- 6.3 Tapeter och målade ytor
- 6.4 Att sätta upp saker på väggen/i taket

7. INREDNING

- 7.1 Köksinredning
- 7.2 Dörrar och garderober
- 7.3 Fönster och fönsterbänkar
- 7.4 Lås, nycklar och posthantering

8. YTTRE MILJÖ

- 8.1 Fasaden
- 8.2 Balkong, uteplats och terrass
- 8.3 Sophantering

9. LEVERANTÖRSREGISTER

10. FELANMÄLAN

- 10.1 Garantier och rutiner för felanmälan i din bostad
- 10.2 Felanmälan år 1-2

11. DINA DOKUMENT

1. Bostadsinformation

1.1 Allmän information om din bostadsrättsförening

Styrelsen

Lägenheten som du bor i ingår i en fastighet som ägs utav en bostadsrättsförening. I en bostadsrättsförening finns en styrelse som fattar de övergripande besluten kring fastigheten, exempelvis vem som ansvarar för gräsklippning, snöskotning men även beslut om förbättringar och avgifter m.m.

Under byggskedet ansvarar byggherren för styrelsearbetet men när samtliga lägenheter är inflyttade kommer en extra stämma att hållas och i samband med denna kommer styrelseansvaret att övergå till er som äger en bostad i föreningen.

Aktuella kontaktuppgifter till styrelsen finns på föreningens hemsida så fort den nya styrelsen är tillsatt:

www.brflodge.bostadsraterna.se

Adresser

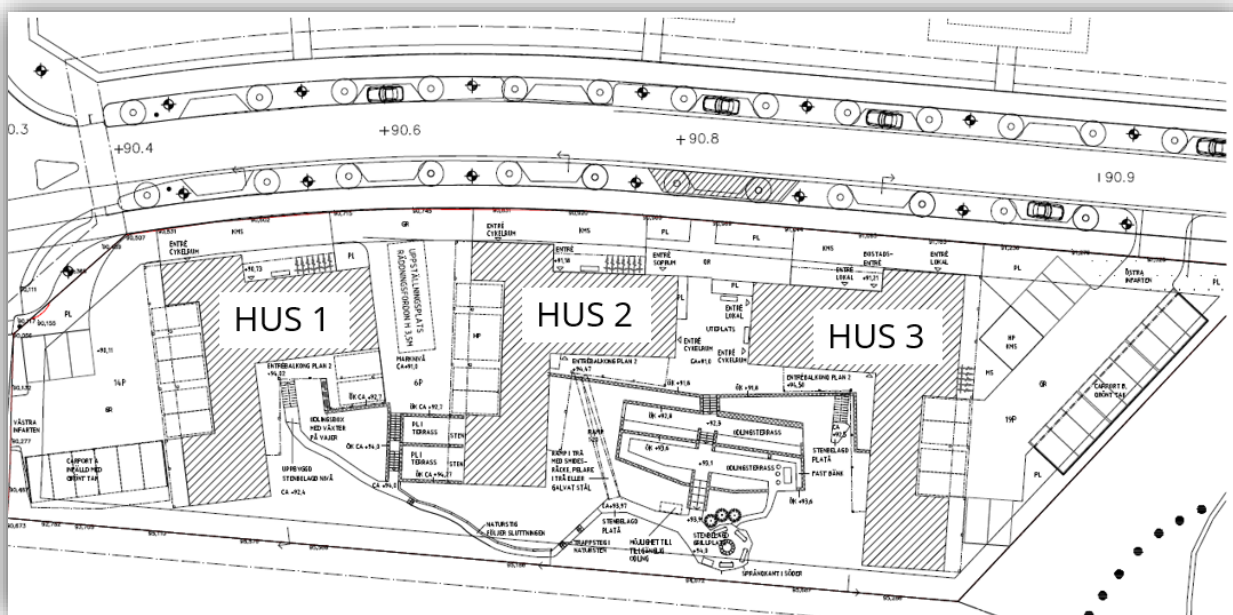
Bilden nedan visar bostadsrättsföreningen Lodge betraktat ovanifrån samt de olika adresserna som hör till föreningen.

Postadressen är: **441 46 Alingsås.**

Hus 1: Stadsskogsgatan 45

Hus 2: Stadsskogsgatan 47

Hus 3: Stadsskogsgatan 49

1.2 Andrahandsuthyrning

Planerar du som medlem i bostadsrättsföreningen att hyra ut din bostad till någon i andrahand så krävs det att du frågar styrelsen om lov. För att göra detta finns en blankett på föreningens hemsida. Fyll i blanketten i dubbla exemplar och skicka den sedan till styrelsen för godkännande.

1.3 Parkering, förråd, avfallshantering och övriga utrymmen

Parkering

Bostadsrättsföreningen disponerar totalt 40 parkeringsplatser, 39 är tilldelade de boende och 1 är för besökare. Vill du som medlem hyra någon av dessa parkeringar kontaktar du styrelsen i din bostadsrättsförening. Kontaktuppgifter till styrelsen finns på föreningens hemsida.

Förråd

Utöver förvaring i er lägenhet så har samtliga bostäder tillgång till ett lägenhetsförråd. Förråden finns i entréplanet på Stadsskogsgatan nr. 45 och 47. De är uppmärka bostadens lägenhetsnummer, boende på Stationsgatan 49 har sitt förråd i det mellersta huset (Stationsgatan 47).

Övriga utrymmen

I samtliga hus finns extrautrymme för bland annat barnvagn, rullstol- och cykelförvaring. Dessa utrymmen är placerade i entréplanet och är låsta men öppnas med er lägenhetsnyckel.

Ni som är medlem i föreningen har även tillgång till takterrassen belägen högst upp i stadsskogsgatan 45 (hus 1), samt en lokal belägen i entréplanet i Stadsskogsgatan 49 (hus 3). Utrymmena är till för alla medlemmar i föreningen oavsett vilket hus ni bor i.

Användandet av dessa utrymmen samt föreningens gårdsytor bestäms av styrelsen.

1.4 Försäkring

Er bostadsrättsförening är vid överlämnandet medlem i en organisation som heter Bostadsrätterna. I samband med medlemskapet har TB-Gruppen tecknat en försäkring med ett gemensamt bostadsrättstillägg. Detta innebär att du som boende inte behöver den normala extra bostadsrättsförsäkringen utan det räcker med en vanlig hemförsäkring.

Mer information kring vad som ingår i denna försäkring finner du på sidorna som följer, alternativt kan du kontakta Bostadsrätternas kundtjänst på telefonnummer: 08-700 51 70

Gemensamt bostadsrättstillägg

Bostadsrätternas Fastighetsförsäkring

De som bor i en bostadsrätt har ett större ansvar för sin bostad gällande bland annat så kallad fast bekostad inredning, detta i enlighet med föreningens stadgar och bostadsrättslagen. Sådan inredning kan exempelvis vara tapeter, golv och innerdörrar. Som skydd mot denna typ av oförutsedda och tyvärr ofta höga kostnader rekommenderas att alla bostadsrättshavare har ett så kallat bostadsrättstillägg, på egen hemförsäkring eller gemensamt i föreningens fastighetsförsäkring. Den självrisk som utgår vid skada som omfattas av bostadsrätts-tillägget betalas alltid av bostadsrättsmedlemmen, oavsett om tillägget är gemensamt eller individuellt.

Underhållsskyldighet

Enligt föreningens stadgar och bostadsrättslagen ska bostadsrättshavaren på egen bekostnad hålla lägenheten i gott skick. Denna underhållsskyldighet kan till exempel gälla:

- Badrum (yt- och tätskikt). Bostadsrättshavaren ska se till att kaklet är helt och att tätskiktet inte läcker.
- Badrumsporslin (toalettstol, handfat)
- Kök (kyl, frys osv.)
- Vattenledningar i lägenheten
- Övrigt (dörrar, tak, fönster, elledningar, målning och tapetsering)

Omfattning

Bostadsrätternas gemensamma bostadsrättstillägg har följande omfattning

- Ersätter egendom som tillhör föreningen och som medlemmen enligt bostadsrättslagen och föreningens stadgar är underhållsskyldig för.
- Ersätter medlemmars egen bekostade fasta inredning.
- Försäkringsbeloppet är ej begränsat (fullvärdesförsäkring).
- Självrisk vid vattenskada 3 000 kr, övriga skador självrisk 2 000 kr.
- Avskrivningselimineringsskydd, skydd mot åldersavdrag, försäkringsbelopp max per lägenhet 50 000 kr och max 100 000 kr per skada. Bostadsrättshavare där skadan uppstår gäller motsvarande skydd upp till 20 000 kr, under förutsättning att skadan är utanför våtrum.
- Allrisk bostadsrätt, försäkringsbelopp 200 000 kr

Avskrivningselimineringsskydd – skydd mot åldersavdrag

Om en skada uppstår som bostadsrättshavaren själv inte förorsakat utgår normalt ersättning men med åldersavdrag. Det kan bli väldigt dyrt att återställa i det skick det var innan skadan inträffade. Vårt unika försäkringsmoment ger ett skydd mot åldersavdrag!

Allrisk bostadsrätt

Ger ersättning vid plötsligt oförutsedd fysisk skada på den egna fast bekostade inredningen, detta omfattas normalt inte av bostadsrättstillägg eller hemförsäkringar på marknaden.

En självrisk!

Om bostadsrättshavaren drabbas av en skada där både hemförsäkringen och det gemensamma bostadsrättstillägget nyttjas utgår endast en självrisk, den självrisk som är högst på antingen hemförsäkringen eller bostadsrättstillägget. Detta gäller vare sig det gäller hemförsäkringen för Bostadsrätternas medlemmar eller något annat försäkringsbolag.

Vad är fördelen med gemensamt bostadsrättstillägg?

Föreningen är garanterad att samtliga bostadsrättshavare har tillägget vilket ger en trygghet, dessutom underlättas skaderegleringen eftersom den hanteras av ett och samma bolag. Det maximala försäkringsbeloppet är inte begränsat utan är ett så kallat fullvärdesbelopp.

Bostadsrättstillägg på hemförsäkringen

Bostadsrättsmedlemmarna i en förening som tecknar gemensamt bostadsrättstillägg, kan kontakta sitt hemförsäkringsbolag och ta bort sitt bostadsrättstillägg och på så vis spara lite pengar. Ett bostadsrättstillägg är just ett tillägg, och går att ta bort när som helst under året.

För mer information eller frågor se www.soderbergpartners.se/bostadsratterna eller kontakta:

2. Värme och sanitet

2.1 Rumstemperatur i bostaden

Uppvärmning

Huset är anslutet till fjärrvärmenätet. Både vatten till radiatorkretsen och tappvarmvatten värms i föreningens undercentral. Härifrån leds varmvatten ut till respektive lägenhet och husets radiatorer. Radiatorerna har även en termostatventil som känner av rummets temperatur. Det är viktigt att den inte täcks för att känselkroppen ska kunna känna av rätt temperatur. När värmen i rummet nått upp till den förinställda temperaturen stänger termostaten tillförseln av varmt radiatorvatten. När detta inträffar blir radiators yta varm upptill och kall nedtill, för att sedan övergå till helt kall, vilket är fullt normalt.

Kalla radiatorer

Är radiators yta kall, trots att termostatventilen är öppen och rummet fortfarande känns kallt, kan det bero på luft i radiatorkretsen. Vid uppvärmning av kallt vatten frigörs syre. Ibland måste man därför tömma radiatorerna på överflödigt luft så att inte vattencirkulationen i radiatorkretsen hindras. Det kallas att man luftar radiatorerna.

Luftning bör ske i samråd med föreningens fastighetsskötare så att denne kan svara för påfyllning av vatten i värmesystemet. När vatten fylls på tillförs återigen en mängd syresatt vatten, vilket i sin tur innebär att det efter ett tag är dags för en luftning igen. Om alla boende i ett flerbostadshus luftar sina radiatorer på samma gång kommer mängden vatten i systemet att minska kraftigt. Vattentrycket (främst i de översta lägenheterna) kan då sjunka ordentligt med kalla radiatorer och störande brusljud som följd.

Vanliga frågor som rör rumstemperaturen

Vistelsezon

Vistelsezonen i rummet begränsas av två horisontella plan, ett på 0,1 meter höjd över golvet ett annat på 2,0 meter höjd över golvet, samt vertikala plan 0,6 meter från yttervägg eller annan yttre begränsning, dock vid fönster och dörr 1,0 meter.

Hur varmt ska det vara i min bostad?

Den dimensionerade rumstemperaturen vintertid är 21°C i vistelsezonen. För varje grads ökning av inomhustemperaturen ger det en ökning av energianvändningen med cirka fem procent. Temperaturhöjningen medför därmed en ökad driftkostnad.

När sätts värmen igång?

Värmesystemet anpassar framledningstemperaturen till radiatorerna efter rådande utomhustemperatur. Er fastighetsskötare anpassar inställningen av framledningstemperaturen efter de lokala förutsättningarna för varje byggnad. Beroende på förutsättningarna sätts värmen igång när utomhustemperaturen går ner till emellan 15°C och 18°C.

Det har varit kallt ute länge varför är då inte radiators yta särskilt varm?

Framledningstemperaturen till radiatorerna håller olika temperaturer beroende på vad det är för utomhustemperatur. Är det exempelvis 10°C ute så är framledningstemperaturen 30°C. Då upplevs radiatorns yta som ljummen men den är tillräckligt varm för att lägenhetens rumstemperatur i vistelsezonen skall hålla 21°C.

Det är kallt ute men min radiator är ändå sval, varför då?

Radiatortermostaten känner av när rummet når rätt inomhustemperatur och stänger då automatiskt av radiators yta. Radiators yta kan därför upplevas som kall när det är 21°C i rummet.

Hur gör jag för att mäta inomhustemperaturen i min bostad?

Du mäter rumstemperaturen i lägenheten i mitten av rummet på en meters höjd över golvet. Att mäta vid en yttervägg eller vid en fönsterbänk ger ett felaktigt mätresultat.

Vad gör jag om inomhustemperaturen är lägre än 21°C och radiatorn trots det är kall?

Är den uppmätta inomhustemperaturen lägre än 21°C så kontrollera först hur det är möblerat vid radiatorerna. Det är viktigt att radiatortermostaten och radiatorn inte skymms av möbler eller täcks över med gardiner eller elementskydd. Möbler framför radiatorn hindrar värmen från att sprida sig i rummet, vilket gör att radiatortermostaten avläser en högre rumstemperatur än det är i rummet och radiatorn stängs av.

Rutin om fel uppstår i någon enskild radiator eller i värmesystemet

Din fastighetsskötare kommer och mäter inomhustemperaturen i lägenhetens vistelsezon. Skulle temperaturen vara lägre än 21°C kontrolleras det att inga möbler står framför radiatorn eller radiatortermostaten. Det kontrolleras även att det inte är luft i radiatorn eller att radiatortermostaten har hakat upp sig på grund av smuts. Skulle det fortfarande vara för låg rumstemperatur i lägenheten tittar man på eventuella åtgärder i de centrala delarna av värmesystemet för att komma tillrätta med problemet.

Exempel på radiatortermostat

Är radiatortermostaten fullt öppen ger det en temperatur på 21°C i rummet. Önskas en lägre temperatur går det att sänka efter eget tycke.

2.2 Kök och badrum

Toalettstol, handfat och badkar

Toalettstol och handfat bör rengöras regelbundet. Använd toalettborste och rengöringsmedel när du rengör toalettstolen. För handfat och badkar används en mjuk borste, t ex en diskborste. Tänk på att starkare rengöringsmedel ofta är skadliga för miljön och polerande medel förstör ytskiktet på porslinet. Tänk på att endast toalettpapper kan spolas ner i wc-stolen, eftersom det löser upp sig vid kontakt med vatten, Om du spolar ner exempelvis pappershanddukar kan det bli stopp i systemet. Porslinet i handfat och wc-stol tål inte alltför höga temperaturer. Att tömma vatten varmare än 60°C i en wc-stol kan orsaka sprickor i porslinet. Smörj även alla rörliga delar på duschväggarnas gångjärn en till två gånger per år.

Avlopp och vattenlås

Avloppsrören i kök och badrum har ett vattenlås för att förhindra dålig lukt från avloppet. Vattenlås och golvbrunn rengörs enligt leverantörens anvisningar en gång i kvartalet. Var noga med att sätta tillbaka golvbrunnensinsatsen enligt anvisningarna för att undvika lukt. Om vattenlåsen torkar ut (t.ex. när du är bortrest) kan dålig lukt uppstå. Spola då rikligt med vatten i golvbrunn, wc, handfat och köksvask. Om lukten inte försvinner efter några timmar kan det vara något fel i systemet. Håll inte stekfett i köksavloppet eftersom avloppsrören då sätts igen. Stekfettet torkas upp med exempelvis hushållspapper och kastas i soporna.

2.3 Blandare, avstängning av vatten

I bostadens badrum och kök finns blandare där varm- och kallvatten blandas i en kran. Vattenflödet i blandarna är begränsat till maximalt 12 liter per minut för att undvika onödig vattenåtgång. I ett flerbostadshus kan det ibland bli långa ledningsdragningar, därför kan det dröja en stund innan vattnet uppnår önskad temperatur. Av säkerhetsskäl har varmvattnet en inställd maxtemperatur.

Rengöring

Förkromade ytor rengörs regelbundet och lättast med flytande rengöringsmedel eller tvällösning. Kalkfläckar kan avlägsnas med utspädd hushållsättika som torkas bort med en fuktig trasa. För att undvika repor på förkromade ytor, använd aldrig skurmedel, stålull eller rengöringsmedel med polerfunktion. Undvik även sura och alkoholhaltiga rengöringsmedel.

Skvallerrör

Från vattenskåpen finns det "skvallerrör" som mynnar ut i badrum eller wc. Syftet med röret är att snabbt upptäcka eventuellt läckage i schakten och förhindra omfattande och dyra saneringsarbeten efter läckage. Om det kommer vatten ur skvallerröret måste vattnet i fastigheten omedelbart stängas av och felanmälan göras.

Avstängning av vatten

Om bostaden råkar ut för ett vattenläckage ska du omgående stänga av vattnet!

Detsamma gäller när arbete utförs på blandare eller andra vattenanslutningar. Huvudavstängningsventiler för hela trapphuset finns på varm- och kallvattenrören i bottenplan. I din bostad finns det även flera avstängningsventiler för vatten, placerade i badrum eller klädkammare.

När du öppnar luckan på skåpet finner du ett blått och ett rött vred, vilka styr vattentillförseln för varm respektive kallvatten. När vreden står ställda som på bilden (mot flödesriktningen) är vattnet avstängt.

3. El

Din elnättsleverantör är Alingsås Energi. Om du inte gör något aktivt val kommer Alingsås Energi även vara din elleverantör och leverera el till dig med rörligt elpris, en god idé är att ta kontakt med Alingsås Energi eller kolla på deras hemsida för att få ett så bra avtal som möjligt. Önskar du byta leverantör kontaktar du bara det elbolag som du önskar använda.

3.1 Elektricitet och jordfelsbrytare

Varje lägenhet har ett elcentralskåp där all el kommer in i bostaden. Från skåpet leds sedan elen ut i din lägenhet. Huvudsäkring för din lägenhet sitter i ditt elcentralskåp. Varje elcentralskåp har ytterligare en huvudsäkring i husets centrala elrum. Detta innebär att huvudsäkring i husets elrum i vissa fall kan lösa ut före den enskilda lägenhetens huvudsäkring. För att återfå ström måste båda huvudsäkringarna vara tillslagna.

I bostadens elcentralskåp finns även automatsäkringar, grupperade efter funktion och placering. Observera att automatsäkringarna ersätter den äldre typen av säkringar som skruvades fast. När automatsäkring är tillslagen pekar brytaren uppåt, om säkringen löser ut pekar brytaren neråt. Säkringen behöver inte bytas, utan återställs genom att trycka upp brytaren igen. Exakt var varje säkring är kopplad framgår av ett schema som finns på insidan av luckan till elcentralskåpet. Om en automatsäkring löser ut ska du ta reda på orsaken innan säkringen slås på igen.

Elmätare är placerade i husets el-rum. Kontakta ansvarig i föreningen om du vill läsa av din mätarställning eller få tillträde till husets huvudsäkringar. Din elleverantör fjärravläser din elförbrukning.

Eluttag och belysning

El och belysning i din bostad installeras av en behörig elektriker. Alla rum tänds och släcks med en strömbrytare som sitter på väggen i rummet. Eluttagen är placerade enligt ritningen som gäller för din bostad.

Belysningsarmaturer till badrum och klädkammare ingår i din bostad. I övriga rum finns uttag där du själv får sätta upp belysning. Om du har spotlights under skåp, tänk på att inte sätta in en lampa med högre effekt än 10 W eftersom lampan då blir för varm. Det finns flera typer av spotlights, vilka har olika lampor som byts på olika sätt.

Strömbrytare och eluttag bör regelbundet kontrolleras så att dessa är hela. En spräckt strömställare eller ett spräckt eluttag kan betyda direkt livsfara. Alla eluttag är jordade, använd därför alltid godkända jordade elkontakter. Dubbelisolerade apparater, exempelvis elvisp och hårtork, kan även anslutas till jordade uttag. Apparaterna är då märkta med en dubbelkvadrat, ett så kallat FI-märke.

De flesta eluttag har enfasanslutning. Till vissa apparater med hög effekt, exempelvis spisen utnyttjas tre-fas.

Elarbeten och säkerhet i hemmet

Elarbeten ska alltid utföras av en auktoriserad elektriker, både ur säkerhets- och försäkringssynpunkt. Tips om elsäkerhet i hemmet finns att hämta hos Elsäkerhetsverket (www.elsakerhetsverket.se) Belysning och övrig elektrisk utrustning som du installerat ansvarar du själv för.

Jordfelsbrytare

I elcentralenkåpet finns en jordfelsbrytare som har till uppgift att bryta strömmen om det uppstår ett jordfel i någon elektrisk apparat. Samtliga eluttag, inklusive kyl och frys är petsäkra och anslutna till jordfelsbrytaren för att öka säkerheten. Använd därför alltid godkända jordade el-kontakter i uttagen. Jordfelsbrytaren har en testknapp som används för att kontrollera om jordfelsbrytaren fungerar som den ska. När knappen trycks in ska jordfelsbrytaren lösa ut. Återställ jordfelsbrytaren igen efter kontrollen. Kontrollen bör göras med högst sex månaders intervall.

Följande åtgärder rekommenderas när jordfelsbrytaren löser ut:

1. Sätt jordfelsbrytaren i "till-läge". Om den inte löser ut igen tyder det på en tillfällig störning som var övergående.
2. Om jordfelsbrytaren löser ut direkt efter tillslaget finns det en felkälla någonstans i bostaden. Slå då av alla automatsäkringar i elcentralen.
3. Sätt jordfelsbrytaren i "till-läge" igen. Om jordfelsbrytaren löser ut innan några automatsäkringar återställts finns felet i elcentralenkåpet. Kontakta felanmälan (under garantitiden) eller en behörig elektriker direkt (efter garantitidens utgång). Annars gå vidare till nästa punkt.
4. Återställ nu en automatsäkring i taget tills jordfelsbrytaren löser ut på nytt. Felet är nu lokaliserat till den säkrings grupp som återställdes till nätet sist i ordningen.
5. Dra ut alla stickproppsanslutna apparater inklusive alla lampputtagsanslutna apparater som hör till denna grupp. Sätt därefter jordfelsbrytaren i "till-läge" igen. Löser jordfelsbrytaren ut omedelbart så finns felet i den fasta elinstallationen. Kontakta felanmälan (under garantitiden) eller en behörig elektriker direkt (efter garantitidens utgång). Annars gå vidare till nästa punkt.
6. Anslut en apparat i sänder till uttagen tills jordfelsbrytaren på nytt löser ut. Det är sannolikt att den sist anslutna apparaten är felaktig. Låt nu en fackkunnig person undersöka och reparera apparaten.

På bilden till vänster ser du ett exempel på en jordfelsbrytare. Jordfelsbrytaren på bilden är ställd i läge "på" då brytaren pekar uppåt. I frånslaget läge pekar strömbrytaren nedåt.

3.2 TV, telefon, bredband

Det finns ett avtal mellan din bostadsrättsförening och Telia Öppenfiber där vi tagit fram en skräddarsydd medialösning. Detta innebär att tv, telefoni och bredbands signaler fördelas från den förinstallerade medieomvandlaren som sitter placerad i bostadens mediaskåp.

Öppen fiber innebär att ni själva väljer leverantör av media-tjänster samt omfattning av ert abonnemang. Mer information om vilka leverantörer som går att välja samt deras utbud finner ni på:

<https://www.bredbandswebben.se/>

När ni får tillgång till er bostad ansluter ni er utrustning till den förinstallerade medieomvandlarens röda kontakt/port avsedd datatrafik, eller till det vägguttag som är ihopkopplat till denna port.

Sedan öppnar ni er webbläsare på den anslutna enheten och då kommer man automatiskt till en hemsida där valet av medieleverantör kan genomföras. Ert abonnemang aktiveras minuter efter valet på hemsidan.

Ifall ni behöver hjälp med abonnemangstecknandet eller annan teknisk support går det även att kontakta

Öppen Fibers kundtjänst: 020-40 24 00.

För kompletterande information läs mer på Telias hemsida eller i följande informationsblad.

<https://anslutning.telia.se/>

KOM IGÅNG MED FIBERHEMMET

Så här kommer du igång när medieomvandlaren är på plats

BESTÄLL TJÄNSTER OCH BÖRJA SURFA

Nu är din bostad ansluten till **Öppen Fiber från Telia**. Med möjlighet att få upp till 1000 Mbit/s har du den snabbaste och stabilaste uppkopplingen som går att få. Du väljer fritt bland de tjänsteleverantörer som finns i vårt nät.

KOM IGÅNG MED FIBERHEMMET

Bra att tänka på för dig som redan har avtal för bredband, tv och telefoni:

- Ta reda på vad som ingår i dina befintliga avtal.
- Har du tjänster som behöver flyttas, som till exempel operatörsbunden e-post, telefonnummer och säkerhetstjänster i ditt abonnemang, ta reda på hur du gör och hur lång tid det tar.
- Villkoren för nuvarande abonnemang kan påverka hur fort du kan börja utnyttja tjänsten hos en ny leverantör. Har du t.ex. bindningstid kvar? Kom ihåg att säga upp abonnemang i tid.

SKAPA DET TRÅDLÖSA HEMMET

Det är enklare än du tror att skapa ett säkert, lättskött och trådlöst nätverk hemma. Med en router kopplar du in datorer, nätverksskrivare, spelkonsoler och annan hemelektronik så att alla enheter fungerar trådlöst i alla rum. Använder du trådlös router för din uppkoppling kommer fiberns bandbredd att minska något, men kapacitetsminskningen blir mindre om du investerar i en kraftfull router. Ibland ingår utrustning i abonnemanget, så fråga din tjänsteleverantör vad som ingår i din beställning.

SKYDDA HEMMANÄTVERKET

Byt det fabriksinställda lösenordet till ett eget lösenord till din trådlösa router, så skyddar du ditt hemmanätverk. Exakt hur du byter står i hårdvarans handbok, i annat fall kontakta operatören som levererat routern.

KOM IGÅNG OCH BESTÄLL DINA TJÄNSTER

Koppla ihop medieomvandlaren och en dator med en nätverkskabel som du sätter i uttaget LAN1.

1. Starta webbläsaren och du kommer automatiskt in för beställning av tjänst, om detta inte sker skriv in bredbandswebben.se som webbadress. Du kan börja beställa tjänster dagen efter att medieomvandlaren är installerad.
2. Bredbandstjänsten kan du börja använda inom några minuter efter beställning.
3. Telefoni- och tv-tjänster kan du beställa på bredbandswebben.se eller direkt hos tjänsteleverantören. Exakt leveranstid för telefoni- och tv-tjänster, inklusive kombinationer, får du av den tjänsteleverantör du väljer.
4. Har du förbeställt tjänster kan aktivering av tjänsterna ta några dagar.

ATT ANSLUTA UTRUSTNINGEN

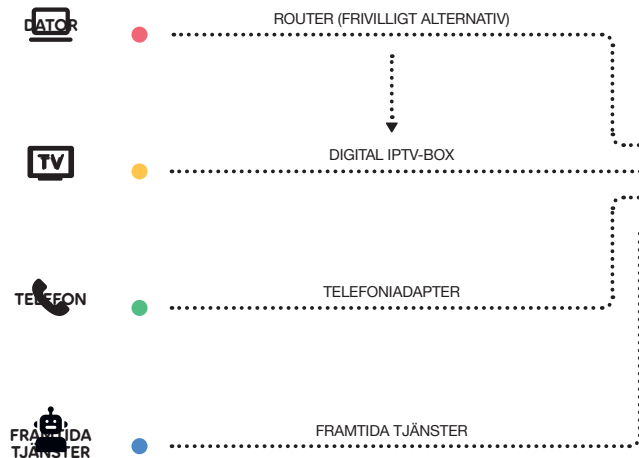
LAN 1 (röd) – här ansluter du en router (om du vill använda en sådan), eller din dator direkt.

LAN 2 (gul) – här ansluter du din digitalbox för tv. Om du vill använda flera digitalboxar kopplar du in en tv-switch här.

LAN 3 (grön) – här kopplar du in den utrustning du använder för bredbandstelefoni.

LAN 4 (blå) – är förberedd för framtida tjänster.

En del tjänsteleverantörer säljer paketlösningar med utrustning som ska anslutas på annat sätt än ovan. Ta därför alltid kontakt med din tjänsteleverantör och följ anvisade instruktioner för att ansluta och aktivera din utrustning.

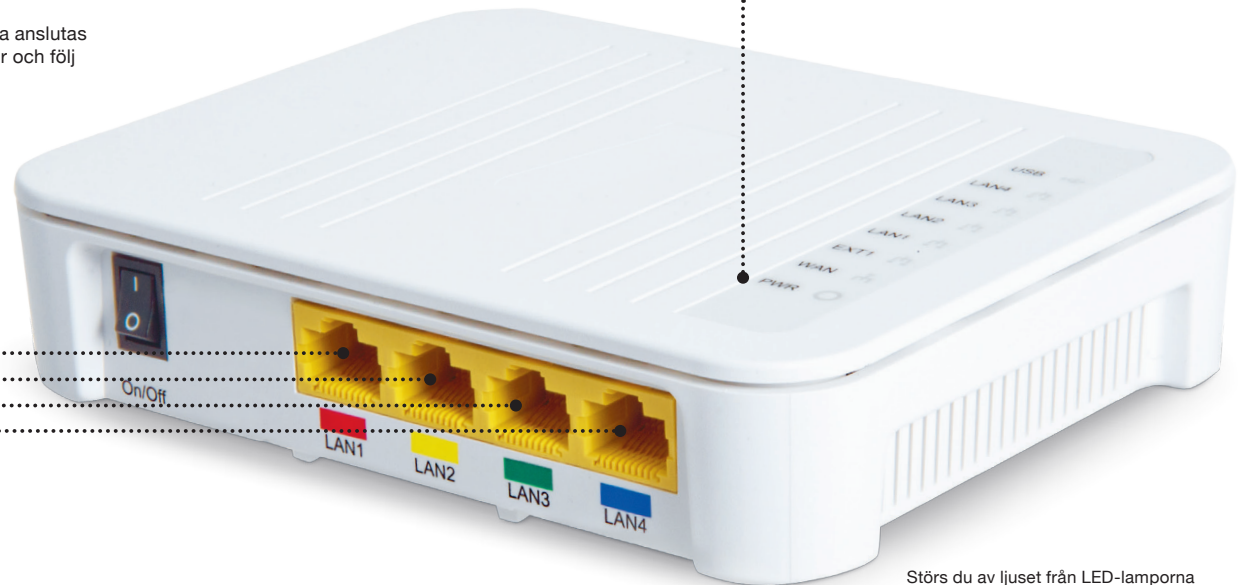
DET HÄR INDIKERAR LAMPORNA:

Om du till exempel har anslutit kabeln i LAN 1-porten kommer LAN 1-lampan att lysa (eller blinka):

- **Orange sken** = du är ansluten med max 100 Mbit/s.
- **Grönt sken** = är du ansluten med max 1000 Mbit/s
- **LAN 5/WAN TP lyser** = du har kopplat in din HES-3106-PLUS till ett LAN-nätverksuttag.

Obs! Låt utrustningen stå på. Medieomvandlaren måste alltid stå påslagen, POWER- och STATUS-lampan ska lysa grönt. STATUS-lampan lyser orange under uppstart. Fungerar inte dina tjänster samtidigt som STATUS-lampan lyser orange under en längre tid (flera minuter) skall du kontakta den tjänsteleverantör du beställt bredband från.

Medieomvandlaren är en box som omvandlar fiberns optiska signal till den elektroniska signal som gör det möjligt att ansluta datainformationen till tv, bredband och telefoni.

Störs du av ljuset från LED-lamporna kan du alltid stänga av indikatorlamporna med den vita knappen. POWER-lampan lyser fortfarande för att indikera att produkten fungerar.

		Tv	Bredband	Telefoni
	Den lilla, stora operatören som ger dig möjligheten att surfa med total integritet och hög hastighet. 🌐 a3.se 📞 0770-910 000			
	Banhof bredband – snabbt, säkert och populärt. Överlägset mest nöjda kunder 2017. 🌐 bahnhof.se 📞 010-510 00 00			
BOXER	Vi levererar fibertjänsterna som gör att du kan digitalisera ditt hem. 🌐 boxer.se 📞 0771-21 10 00			
Bredband2	Leverantören som lyssnar! Vi brinner för att utmana omvärlden med snabb, pålitlig och trygg kommunikation. 🌐 bredband2.com 📞 0770-811 000			
NETatONCE	Vi levererar säkra och kraftfulla fibertjänster med personlig service – och mobila tjänster som kompletterar dom. 🌐 netatonce.se 📞 0771-40 44 00			
	Sveriges nöjdaste bredbandskunder – fem år i rad enligt SKI. Sveriges snabbaste bredband enligt Steam. 🌐 ownit.se 📞 08-525 07 300			
	Vi är din trygga kompis, vi lyssnar på dig, binder inte fast dig i långa avtal och luras inte. Uppkoppling för dig. 🌐 riksnat.se 📞 0770-33 99 33			
	Vi erbjuder öppen bredbands-tv där du kan välja fritt bland flertalet kanaler och leverantörer. 🌐 servado.se 📞 08-5000 5777			
	Företaget med snabb kundservice som gör minimalt avtryck på miljön. Integritetsskyddad surf. 🌐 surfia.se 📞 020-10 00 44			
	För att du ska kunna samla mobil, bredband och tv på ett ställe. För att alla är bättre tillsammans. 🌐 telenor.se 📞 020-222 222			
	Vi har fibertjänsterna som får vardagen att fungera – stabila, säkra och med tillräcklig kapacitet för hela familjen. 🌐 telia.se/oppfiber 📞 90 200			
	Vi är den nya tidens operatör med fokus på att leverera smarta uppkopplade tjänster. 🌐 th1ng.se 📞 010-252 00 00			
	Vi ger dig prisvärda fibertjänster med rätt kapacitet för dina behov och en support som tar hand om det tekniska. 🌐 universal.se 📞 0771-85 00 00			
	Vi är en av Sveriges största tv-distributörer med ett stort kvalitetsutbud. Viaplay ingår alltid. 🌐 viasat.se/oppfiber 📞 0200-210 219			

Här ser du de rikstäckande tjänsteleverantörerna och deras utbud. Gå in på bredbandswebben.se för att se fler lokala alternativ och för mer information. Lokala avvikelser kan förekomma.

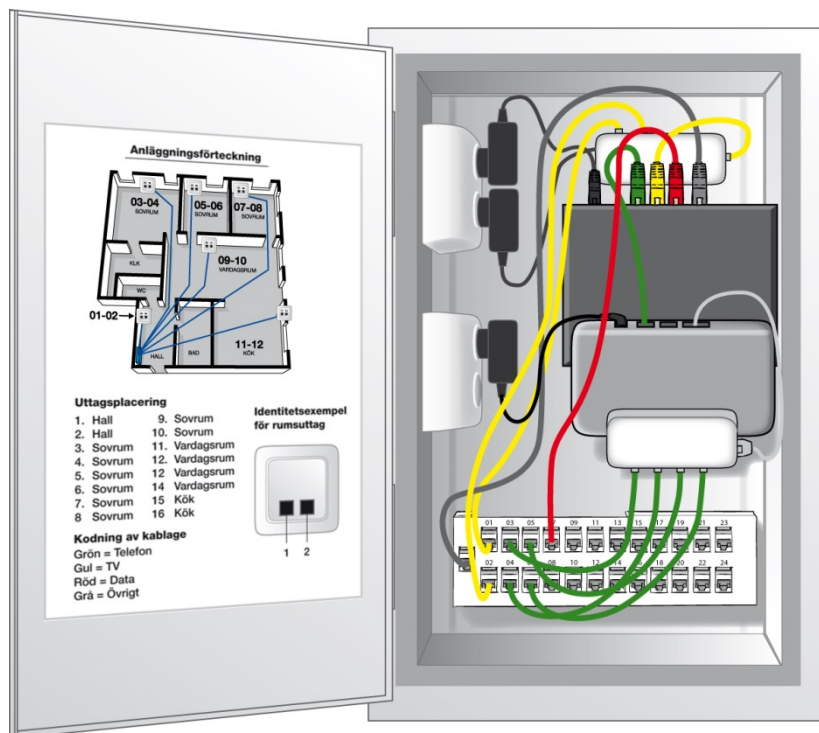
FRÅGOR OM DINA FIBERTJÄNSTER?

Kontakta din tjänsteleverantör direkt.

IT-skåp

I de flesta bostäderna är IT-skåpet placerat i klädkammaren eller i hallen. I IT-skåpet finns en panel med nummerade uttag, en så kallad patchpanel. I din patchpanel bestämmer du själv vilken funktion nätverksuttagen i respektive rum ska ha.

När du flyttar in är vissa uttag i sovrum, vardagsrum och kök redan aktiverade enligt information på insidan av IT-skåpet, men du kan alltså flytta och ändra fritt till andra uttag.

Så här kan ditt IT-skåp se ut när du öppnar det

3.3 Komfort elgolvvärme i våtrum

Komfort elgolvvärme är avsedd för att klinkergolvet inte ska upplevas kallt men är inte avsett som en värmekälla. Bostadens uppvärmningsbehov tillgodoses via radiatorer.

Observera att temperaturen på golvet av medicinska skäl inte får överstiga 26°C. Mer utförliga skötselanvisningar till komfort elgolvvärmen finner du i leverantörernas anvisningar.

67161B 04/14 (JRK)
© 2014 OJ Electronics A/S

Typ OCC4/OCD4

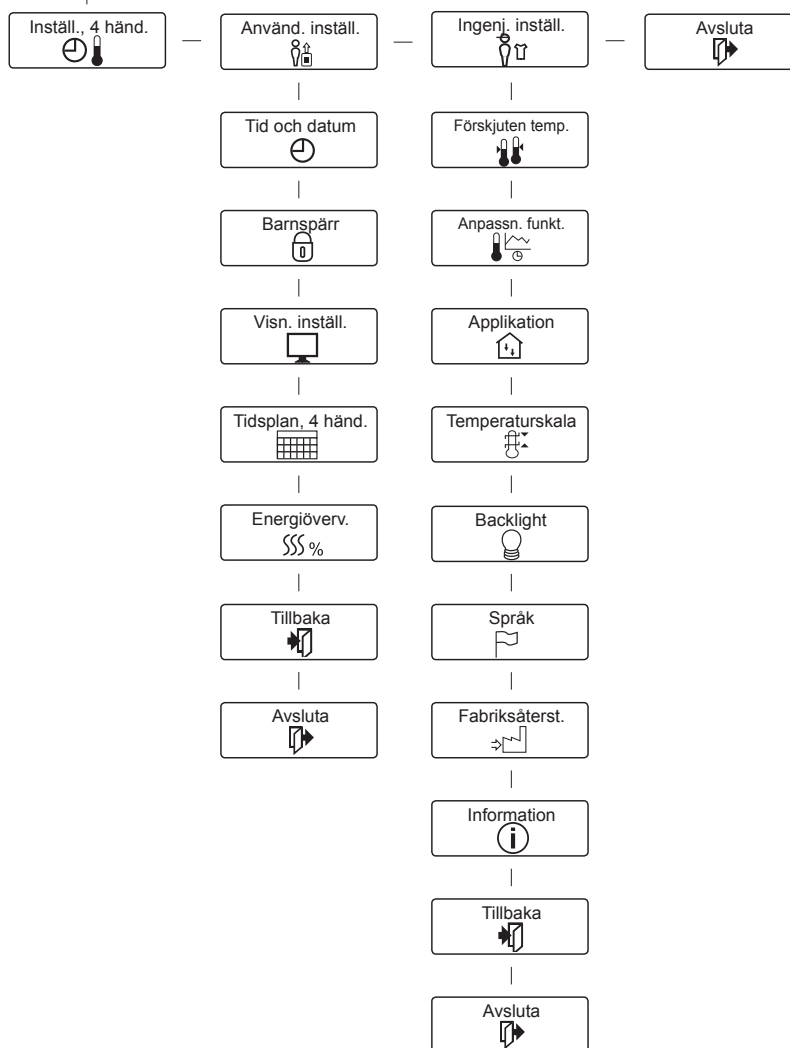
Svenska

Innehåll

Inledning	6
Första gångens inställningar	6
Allmän drift	6
Tillbaka	6
Avsluta	6
Driftläge	6
Autoläge	6
Manuellt läge	6
Komfortläge.....	6
Termostatsens inställningsmenyer	6
Inställningar för 4 händelser	6
Användarens inställningar	6
Tid och datum	7
Barnspärr	7
Visningsinställningar	7
Tidsplan för 4 händelser	7
Energiovervakare	7
Ingenjörens inställningar	7
Förskjuten temperatur.....	7
Anpassningsbar funktion.....	7
Applikation.....	7
Temperaturskala	7
Bakgrundsbelysning i teckenfönstret	7
Språk	8
Fabriksåterställning.....	8
Information	8
Tillbaka	8
Avsluta	8
Felmeddelanden	8
Fabriksinställningar	8
Förinställd plan	8

Meny

Inledning

Termostaten kan slå på ditt värmesystem vid förinställda klockslag på olika dagar i veckan. För varje veckodag kan du ställa in individuella temperaturer för fyra olika perioder som kallas händelser. Att sänka temperaturen när ingen är hemma sänker dina energikostnader utan att försämra komforten.

Termostaten levereras med en standardplan som passar för de flesta hem. Om du inte ändrar dessa inställningar kommer termostaten att arbeta enligt standardplanen.

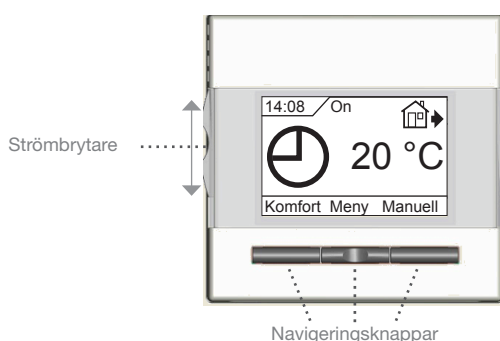
Dessutom har termostaten en anpassningsbar funktion som automatiskt ändrar starttiderna för uppvärmningsperioderna så att den önskade temperaturen uppnås vid det inställda klockslaget. Efter tre dygn har den anpassningsbara funktionen lärt sig när värmen måste sättas på.

Första gångens inställningar

Första gången du slår på termostaten (TILL "1", måste du ställa in språket, tiden och datum. Menyner leder dig automatiskt genom processen.

- Välj ditt språk med knapparna Upp och Ner och bekräfta med **OK**.
- Ställ in den aktuella timmen och tryck på **OK**-knappen. Därefter ställer du in minuterna. Tryck på **OK**.
- Ställ in aktuellt årtal, månad och datum. Bekräfta inställningarna med **OK**-knappen.

Nu är termostaten klar att användas. Den kommer att styra din värme enligt den förprogrammerade planen med fyra händelser, se **Fabriksinställningar**.

Allmän drift

Med avbrottsknappen kan du slå termostaten TILL "1" och FRÅN "0" genom att skjuta knappen upp och ner. När termostaten är avstängd "0", släpper reläet. Alla inställningar, inklusive tid och datum, sparas.

Termostaten är intuitiv att använda med navigeringsknapparna. Varje knappens funktion anges över knappen i teckenfönstret.

Tillbaka

De olika menyerna och undermenyerna innehåller en **Tillbaka**-funktion.

Du använder **Tillbaka** för att återgå till det föregående steget.

Avsluta

Återgår till startbilden.

Driftläge

Termostaten har tre olika driftlägen för temperaturstyrningen:

Autoläge

☺ Välj Auto om du vill att temperaturen ska styras automatiskt enligt planen med fyra händelser.

Manuellt läge

☹ Välj Manuell om du vill avbryta planen med fyra händelser (t.ex. vid helgdagar) och för att ställa in den önskade temperaturen manuellt. Du vill, t.ex., kanske ställa in temperaturen på 5°C för frysskydd medan du är bortrest.

- Tryck på **Manuell**, bekräfta med **OK**, och ställ in den önskade temperaturen.

Komfortläge

☺ Välj Komfort om du vill ställa in en tillfällig komforttemperatur (ett så kallat partyläge) för en enstaka händelse.

- Tryck på **Komfort**, bekräfta med **OK**, och ställ in den önskade temperaturen. Därefter anger du hur länge komfortläget ska vara inkopplat.

När den inställda temperaturen har gått ut återgår termostaten automatiskt till **Auto-läget**.

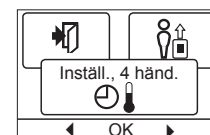
Observera: Komfortläget är en tillfällig, manuell inställning som stängs av automatiskt vid nästa händelse i planen med fyra händelser.

Termostatens inställningsmenyer

I menyerna kan du ställa in följande alternativ:

Inställningar för 4 händelser

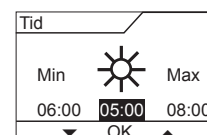
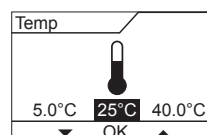
Du kan ställa in automatisk temperaturstyrning enligt ditt eget program. Du kan välja temperaturinställningar för fyra olika händelser under dygnet:

- ☀ Dag
- 🏠 På jobbet
- 🏠 Hemma
- 🌙 Nat

Termostaten är förprogrammerad med en plan med fyra händelser för enkel och ekonomisk värmestyrning, se **Förinställd plan** under **Fabriksinställningar**. Planen är lätt att ändra. Du gör det på följande sätt:

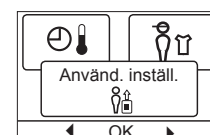
1. Tryck på **OK**-knappen. Teckenfönstret för planen med fyra händelser aktiveras.
2. Välj de dagar du vill ändra inställningen för, **Mån-Fre [måndag – fredag]** eller **Lör-Sön [lördag – söndag]** med upp- och nerknapparna. Tryck på **OK**.
3. Välj klockslag och temperatur för varje daglig händelse i programmet. Tryck på **OK** och ställ in starttiden för varje berörd händelse. Bekräfta med **OK**. Ställ in temperaturen för denna händelse och bekräfta med **OK**.
4. När du har ställt in alla önskade händelser väljer du **Avsluta** i menyner. Då återgår du till startbilden.

Användarens inställningar

I menyner för användarinställningar kan du ändra följande parametrar:

- Tid och datum
- Barnspärr
- Visningsinställningar

- Tidsplan för 4 händelser
- Energiövervakare

Tid och datum

Tryck på **OK** och ställ in aktuell tid i timmar och minuter.
Därefter visas datum. Ställ in aktuellt datum och bekräfta med **OK**.

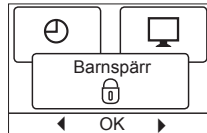

Barnspärr

Låter dig låsa termostatens inställningar, t.ex. i offentliga eller andra utrymmen där du inte vill att inställningarna ska kunna ändras.

Tryck på **OK** och ställ in barnspärren på **Till** med nerknappen. Bekräfta med **OK**.

Barnspärren kan låsas upp genom att trycka på både **Komfort-** och **Manuell**-knapparna samtidigt i fem sekunder.

Visningsinställningar

Låter dig välja vad som ska visas i startbilden.

Tid/dag: Visar aktuell tid och dag längst upp i teckenfönstret.

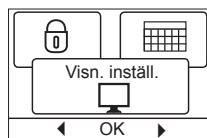
Inställd temp.: Visar den aktuella temperaturinställningen.

Verkl. temp.*: Visar den verkliga, uppmätta temperaturen.

Skärmsparare: Stänger av teckenfönster efter 30 sekunder om du inte trycker på någon knapp. Varje knapptryckning därefter aktiverar teckenfönstret igen. Termostaten är fortfarande tillslagen och kör det valda programmet.

Tryck på OK-knappen om du vill välja eller välja bort visningsfunktionerna. Därefter väljer du **Avsluta** i menyn för att återgå till startbilden och titta på dina valda inställningar.

* : Endast med golvanslutning

Tidsplan för 4 händelser

Låter dig välja vilken typ av plan med fyra händelser du vill använda för varje vecka.

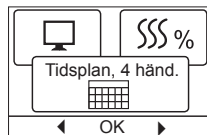
5:2: Måndag till fredag med fyra händelser och lördag till söndag med två händelser.

Används normalt om du arbetar från måndag till fredag.

6:1: Måndag till lördag med fyra händelser och söndag med två händelser. Används normalt om du arbetar från måndag till lördag.

7:0: Måndag till söndag med fyra händelser. Låter dig välja individuella program för var och en av veckans sju dagar.

Välj den önskade planen med fyra händelser och bekräfta med **OK**. Avsnittet **4-event settings** beskriver hur du programmerar tid och temperatur för planen med fyra händelser

Energiövervakare

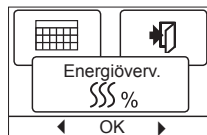
Låter dig se energiförbrukningen för de senaste 2 dyggen, 30 dyggen eller 365 dyggen.

Tryck på **OK** för den valda perioden. Värdet i procent (%) visar det relativa antalet timmar värmen har varit påslagen. Den följande siffran är kostnaden för den valda perioden. För att beräkningen ska bli rätt ska du kontrollera inställningarna för valuta, pris per kWh och belastningen.

Valuta: Tryck på **OK** och välj den önskade valutan. Bekräfta med **OK**.

Kostnad/enhet: Tryck på **OK** och ställ in elkostnaden. Kostnaden måste anges per kWh. Tryck på **OK**.

Last: Tryck på **OK** och ange den anslutna värmelasten. Värdet måste anges i watt (W). Tryck på **OK**. Lämna menyn genom att trycka på **Avsluta**.

Ingenjörrens inställningar

Ingenjörrens inställningar innehåller följande alternativ:

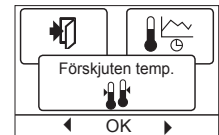
- Förskjuten temperatur
- Anpassningsbar funktion
- Applikation
- Temperaturskala
- Språk
- Fabriksåterställning
- Information

Förskjuten temperatur

Om den verkliga, uppmätta temperaturen inte överensstämmer med termostatvärdet kan du justera termostaten genom att förskjuta temperaturen.

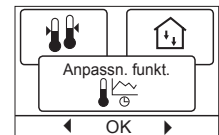
Tryck på **OK** och ange värdet på den uppmätta temperaturen. Bekräfta med **OK**.

Anpassningsbar funktion

Detta ser till att den önskade temperaturen redan har uppnåtts när du går upp på morgonen eller kommer hem från arbetet. Efter några få dagar har anpassningsfunktionen automatiskt beräknat när värmen måste slås på.

Tryck på **OK** och ställ funktionen på **Till**. Bekräfta med **OK**.

Applikation

Ställ in den använda reglertypen.

Det finns tre alternativ:

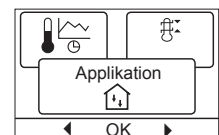
Golvreglering : Termostaten reglerar bara golvtemperaturen. En golv-givare måste vara ansluten.

Rumsreglering : Termostaten reglerar bara rumstemperaturen.

Rum/gräns : Termostaten reglerar rumstemperaturen med min- och maxgränser för golvtemperaturen. En golv-givare måste vara ansluten.

Regulator : Termostaten fungerar som en enkel regulator. Inga givare används. Inställningen är ett procentuellt värde.

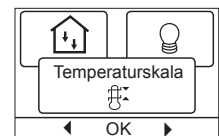
Tryck på **OK** och välj den önskade applikationen. Bekräfta med **OK**.

Temperaturskala

Låter dig ställa in temperaturområdet inom vilket du kan ställa in termostaten. Då blir det bara möjligt att ställa in en temperatur inom detta område i Auto-, Komfort- och Manuellt läge.

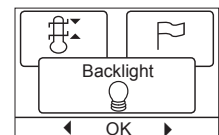
Tryck på **OK** för att markera **Min**-temperaturen. Använd upp- och nerknapparna för att välja lägsta tillåtna temperatur. Tryck på **OK** och välj den högsta tillåtna temperaturen. Bekräfta inställningarna med **OK**.

Bakgrundsbelysning i teckenfönstret

Det finns tre inställningsmöjligheter för bakgrundsbelysningen:

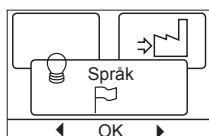
- **Auto:** Belysningen tänds när du trycker på en knapp och släcks automatiskt 30 sekunder efter den sista knapptryckningen.
- **Till:** Lyser kontinuerligt.
- **Värmedrift:** Belysningen tänds när termostaten kopplar in värmen. Välj den önskade bakgrundsbelysningsfunktionen och bekräfta med **OK**.

Språk

Låter dig ändra språket som används i teckenfönstret.

Tryck på **OK** och välj det önskade språket.
Bekräfta med **OK**.

Fabriksåterställning

Låter dig återställa termostaten till fabriksinställningarna. Dina egna inställningar försvinner. Se **Fabriksinställningar**.

Tryck på **OK** och välj **Återställ** i menyn.
Bekräfta med **OK**.

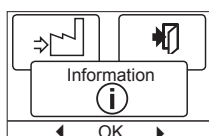
Information

Visar termostatsens programversion.

Tillbaka

De olika menyerna och undermenyerna innehåller en Tillbaka-funktion.

Du använder Tillbaka för att återgå till det föregående steget.

Avsluta

Återgår till startbilden.

Felmeddelanden

Om ett fel uppträder kommer termostaten att visa en felkod enligt följande:

E0: Internt fel. Termostaten är defekt. Byt termostaten.

E1: Den interna givaren är defekt eller kortsluten.

E2: Den yttre givaren är defekt eller kortsluten.

E5: Intern överhettning. Kontrollera installationen.

Fabriksinställningar**Förinställd plan**

Dag 1 - 5			
Händelse	Tid	Med golvgivare	Med rumsgivare
Dag	06:00-08:00	25 °C	20 °C
På jobbet	08:00-16:00	20 °C	15 °C
Hemma	16:00-23:00	25 °C	20 °C
Natt	23:00-06:00	20 °C	15 °C
Dag 6 - 7			
Händelse	Tid	Med golvgivare	Med rumsgivare
Dag	08:00-23:00	25 °C	20 °C
Natt	23:00-08:00	20 °C	15 °C

3.4 Brandvarnare

Din bostad är utrustad med brandvarnare. Brandvarnaren ger ifrån sig högfrekventa "pip" när det är dags att byta batteri. Testa några gånger per år att brandvarnaren fungerar genom att trycka på testknappen och rengör den med dammsugaren en gång per år.

4. Ventilation

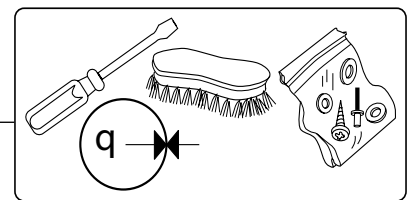
4.1 Ventilation

Ventilationssystemet är ett mekaniskt till och frånluftsystem med värmeåtervinning, ett så kallat FTX system. En frånluftsflykt suger ut luften från bostaden via frånluftsdon i exempelvis badrum, wc och kök. Frisk ersättningsluft blåses sedan ut via donen i sovrum och vardagsrum.

Den varma frånluften tas till vara i en värmeväxlare som återvinner frånluftens värme och använder den till uppvärmning av den nya luften som sedan blåser ut i bostaden. Samtliga luftdon är instillerade för att erhålla rätt luftmängder. Det är viktigt att inte ändra inställningen på frånluftsdonen, då det kan ge ökade uppvärmningskostnader, ljud- och dragproblem samt i värsta fall fuktskador i våtutrymmen.

Rengöring av tilluftsdon.

Rengör tilluftsdonen regelbundet för att bibehålla ett gott inomhusklimat. Normalt är det tillräckligt att rengöra donen med en fuktig trasa men upplevs donen kraftigt nedsmutsade så är det möjligt att demontera dem för rengöring. För utförligare instruktion om hur du plockar isär donet se leverantörens anvisning som följer.

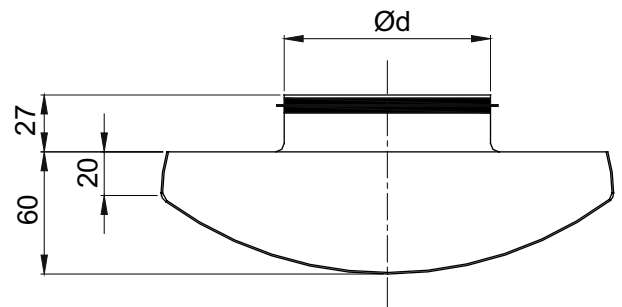
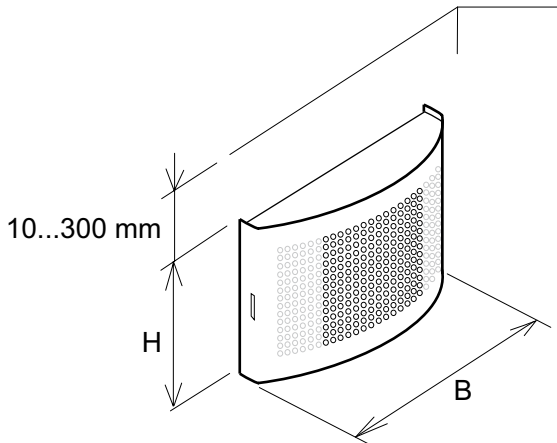
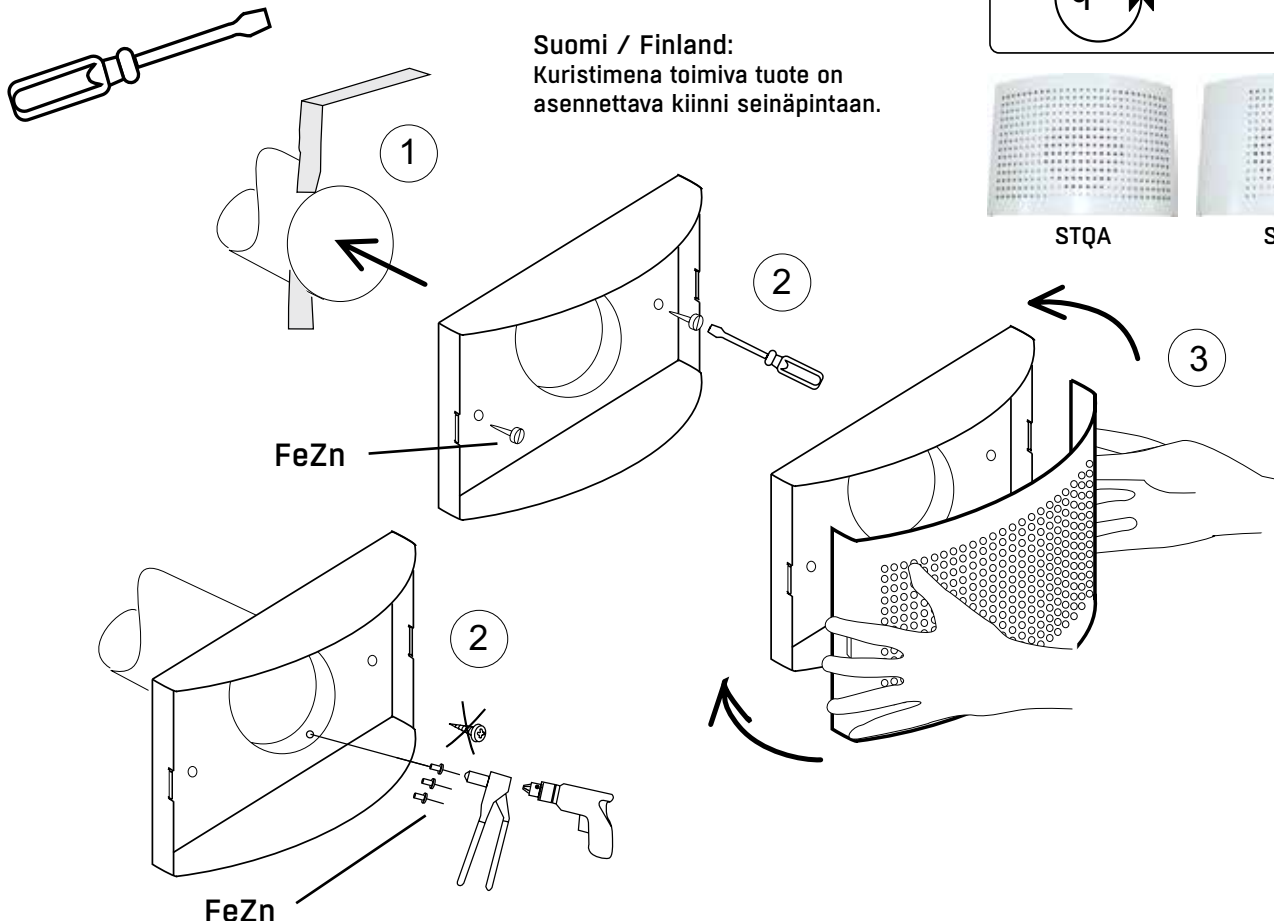

Suomi / Finland:
Kuristimena toimiva tuote on
asennettava kiinni seinäpintaan.

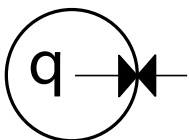

STQA

STQP

STQA / STQP *)	Ød	B x H
100 *)	98	218 x 156
125	123	218 x 156

$$q = k \sqrt{\Delta p_m} \quad \begin{matrix} \text{(l/s)} & \text{(Pa)} \end{matrix}$$

$$q = 3.6k \sqrt{\Delta p_m} \quad \begin{matrix} \text{(m}^3\text{/h)} & \text{(Pa)} \end{matrix}$$

STQA-100 / 125

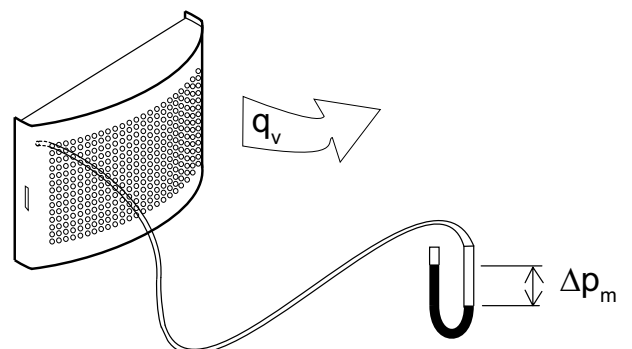
n	k
2	0,6
3	0,9
4	1,2
5	1,5
6	1,8
7	2,1

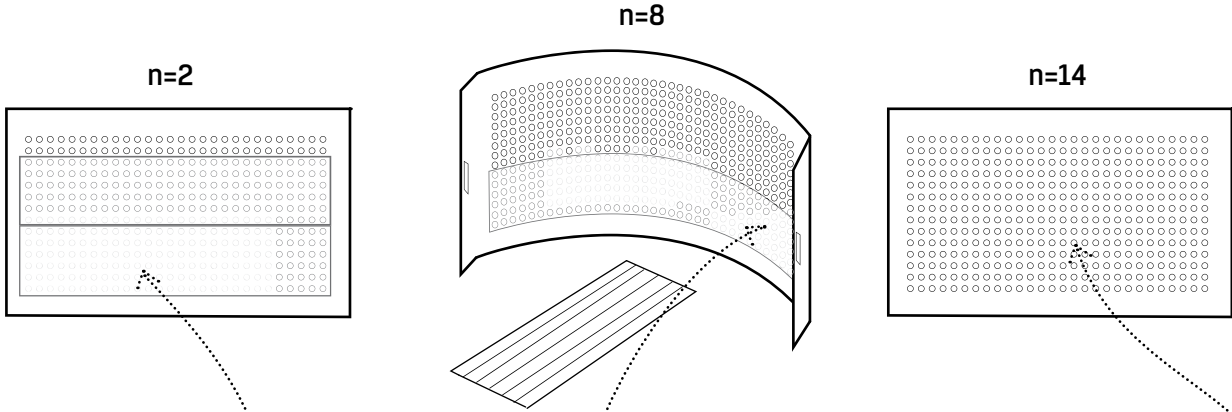
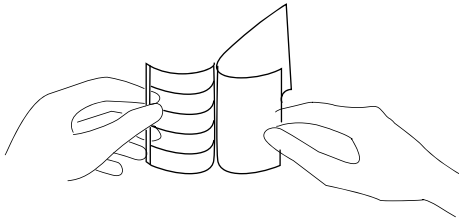
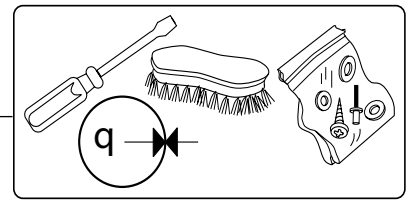
STQP-100

n	k
8	2,4
9	2,7
10	3,0
11	3,3
12	3,6
13	3,9
14	4,2

n	k
2	0,38
3	0,50
4	0,60
5	0,72
6	0,83
7	0,95

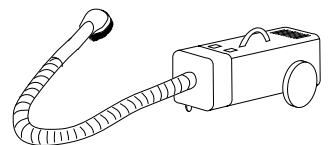
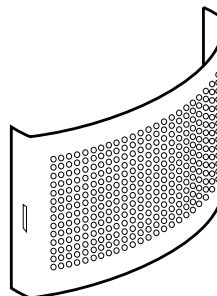
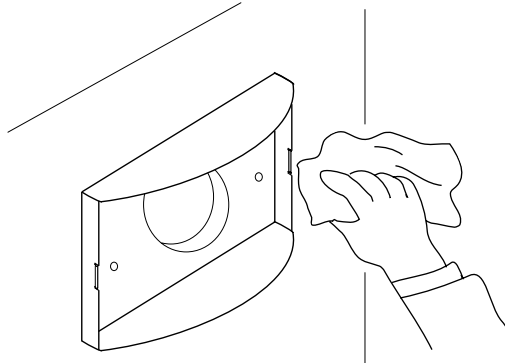
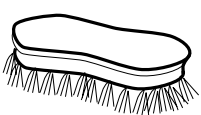
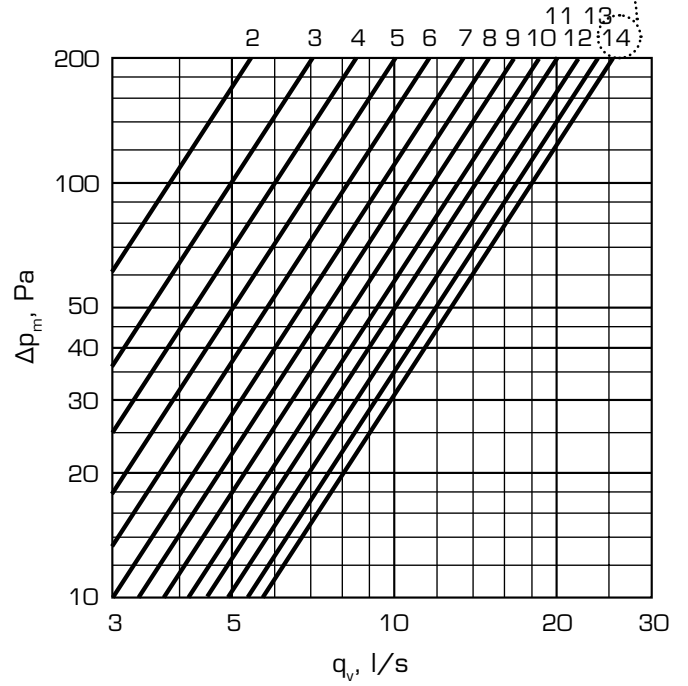
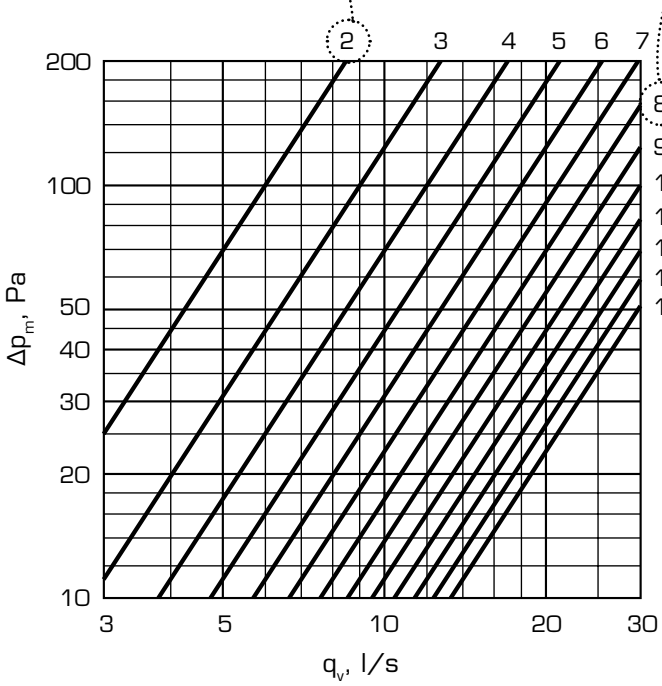
n	k
8	1,06
9	1,18
10	1,30
11	1,42
12	1,55
13	1,67
14	1,80

STQA-100/125

STQP-100

Rengöring av frånluftventil

Rengör frånluftventilen två gånger om året. Samtliga don är injusterade för att erhålla rätt luftmängder. Det är viktigt att inte ändra inställningen på tilluftsdonet, då det kan ge ökade uppvärmningskostnader, ljud och dragproblem samt i värsta fall fuktskador i våtutrymmen.

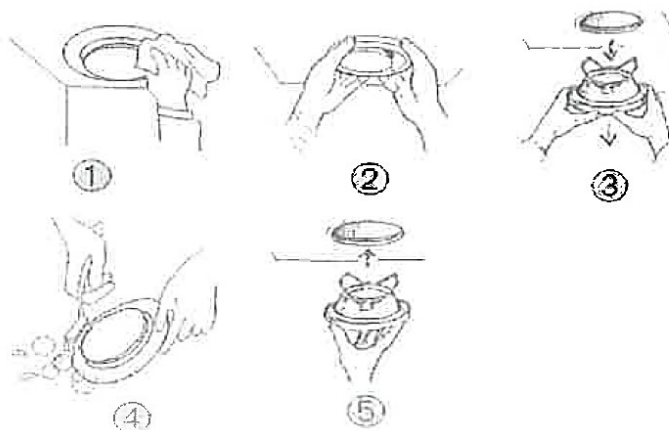

Bild 1

Torka av ventilen med en lättfuktad trasa. Det går även bra att använda en dammvippa eller dammsuga ventilen.

Bild 2

Det bästa är dock att ta ner hela ventilen från taket.

Det gör man genom att ta tag runt ringen/ramen och dra ner.

Bild 3

När ventilen är nedtagen, syns två spännringar/metallringar på ventils baksida.

Det är dessa som ser till att ventilen spänns på plats mot rörkanalen.

Bild 4

Rengör efter behov.

Tops eller diskborste samt diskmedel som är fettlösande är bra hjälpmedel, speciellt för att komma åt emellan kon och ring.

Bild 5

När rengöringen är klar, fälls spännrådarna upp som på bilden.

För upp ventilen mot rörkanalen och se till att spännena läger sig i första spåret inne i röret,

Tryck till så att ventilen sitter fast.

Om spännrådarna fästs ett spår längre in, kommer inte ventilen sitta kvar.

Rengör ventilerna minst en gång per halvår eller tätare vid behov. Smutsiga frånluftsdon ger en försämrad ventilation och risk för visselljud.

5. Vitvaror

5.1 Spisfläkt

Diska spisfläktens filter för hand eller i diskmaskin en gång i månaden. Utförliga instruktioner och skötselansvisningar för din spiskåpa finner ni i bifogat material från Franke.

Matlagning och vädring

Spiskåpan kan inte suga upp matoset om fönstret är öppet i köket eftersom luftcirkulationen runt kåpan störs, öppna fönstret i ett sovrum och stäng sovrumsdörren. Det skapar ett undertryck i köket och ventilationsspringan som finns under dörren räcker för att den friska luften ska komma in. Öppna inte köksfönstret vid matlagning. Sker detta sprids matoset i hela lägenheten, Luften som kommer in genom fönstret gör att det bildas ett övertryck i köket vilket medför att luft och matos drivs ut i resten av lägenheten.

Spiskåpa 392-12
Emhætte 392-12
Liesikupu 392-12
Kjøkkenhette 392-12

SV Bruksanvisning

Säkerhetsföreskrifter	3
Installation	4
Injustering av luftflöden	7
Användning	8
Service och garanti	9

DA Betjeningsvejledning

Sikkerhedsforskrifter	10
Installation	11
Justering af luftflow	14
Betjening	15
Service og garanti	16

FI Käyttöohje

Turvallisuusmääräykset	17
Asennus	18
Ilmavirtauksen säätö	21
Käyttö	22
Huolto ja takuu	23

NO Bruksanvisning

Sikkerhedsforskrifter	24
Installasjon	25
Tilpasning av luftstrømmen	28
Bruk	29
Service og garanti	30

Läs noga igenom denna bruks- och monteringsanvisning, i synnerhet säkerhetsföreskrifterna, innan du installerar och börjar använda produkten.

Spara bruksanvisningen för senare användning eller till den som eventuellt övertar produkten efter dig.

Gör produkten strömlös innan all form av rengöring och skötsel.

§ Avledning av utblåsningsluften skall utföras i enlighet med föreskrifter utfärdade av berörd myndighet.

§ Utblåsningsluften får inte ledas in i rökkanal som används för avledning av rökgaser från t ex gas- eller braskaminer, ved- eller oljepannor etc.

§ Avståndet mellan spis och produkt måste vara minst 45 cm. Vid gasspis ökas avståndet till 65 cm. Om högre monteringshöjd rekommenderas av gasspisens tillverkare ska hänsyn tas till detta.

§ För att undvika att fara uppstår ska fast installation, utbyte av sladdställ eller annan typ av anslutning utföras av behörig fackman.

§ Att flambära under produkten är inte tillåtet.

§ Tillräckligt med luft måste tillföras rummet när produkten används samtidigt med produkter som använder annan energi än el-energi, t ex gasspis, gas- eller braskaminer, ved- eller oljepannor etc.

§ Produkten kan användas av barn från 8 år och personer med nedsatt mental, sensorisk eller fysisk förmåga, eller brist på erfarenhet och kunskap, om de informeras om hur produkten är avsedd att användas.

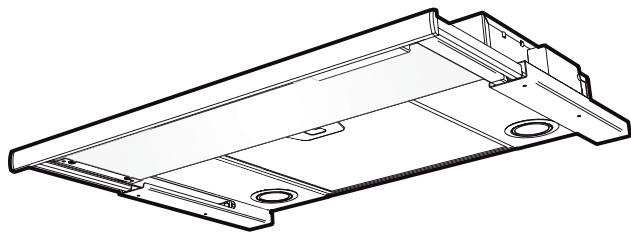
§ Barn skall inte leka med produkten. Rengöring och underhåll av produkten skall inte utföras av barn utan tillsyn.

§ Åtkomliga delar av produkten kan bli heta i samband med matlagning.

§ Risken för brandspridning ökar om inte rengöring sker så ofta som anges.

SV INSTALLATION

Spiskåpan är avsedd för montering infälld i skåp. Spiskåpan är försedd med motordrivet spjäll, LED-belysning och metalltrådsfilter. Installation, skötsel, underhåll mm framgår av denna anvisning.

TEKNISKA UPPGIFTER

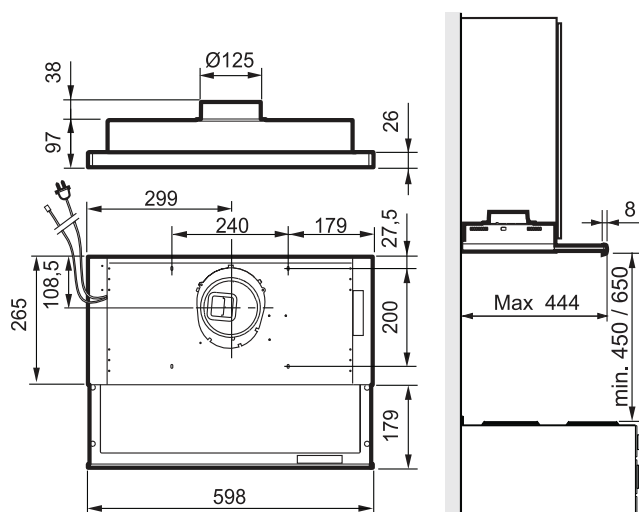

Fig. 1

Mått	se Fig. 1
Elektrisk anslutning	230 V ~ med skyddsjord.
Belysning	LED 2 x 2 W
Max anslutningseffekt för styrledare	900 W vid 230 V~

INSTALLATION

Monteringsdetaljer, skruvar för uppfästning mm levereras med spiskåpan.

Elektrisk installation

Spiskåpan levereras med sladd och jordad stickpropp för anslutning till jordat vägguttag samt styrledare för anslutning till extern enhet. Kopplingsbox och vägguttag ska vara åtkomligt efter installation.

Byte av spjällucka

Om spiskåpan ska monteras i kök där det finns separat grundflödesventilation ska den förses med tätslutande spjällucka. Byt spjällucka innan spiskåpan monteras, se separat anvisning.

Montering anslutningsstos med spjäll

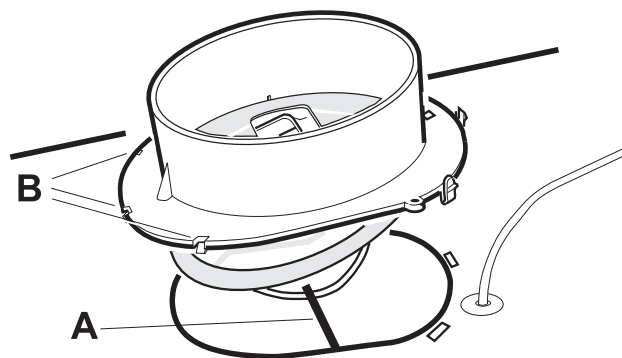

Fig. 2

Utluftdonet levereras inuti spiskåpan. Spjällaxeln A placeras i öglan under spjälllocket, se Fig. 2. Se till att klackarna B hamnar under plåtkanten och att donet snäpper fast.

Montering av spiskåpan

Montering mellan, eller i skåp utan botten.

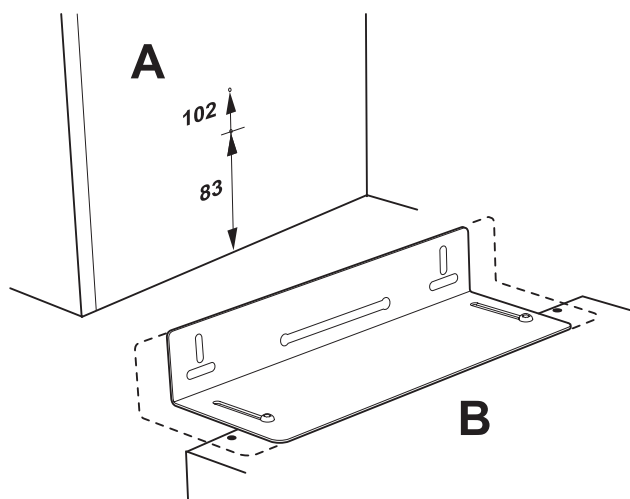

Fig. 3

Spiskåpan monteras med hjälp av konsoler. Märk ut och fäst skruvar, så att de sticker ut några millimeter i båda skåpsidorna enligt måttbilden, Fig. 3A. Om man vill placera spiskåpan i linje med skåprandens undersida används det övre måttet, 102, se Fig. 3A. Konsolerna är justerbara på spiskåpan för att passa olika skåpdjup, Fig. 3B.

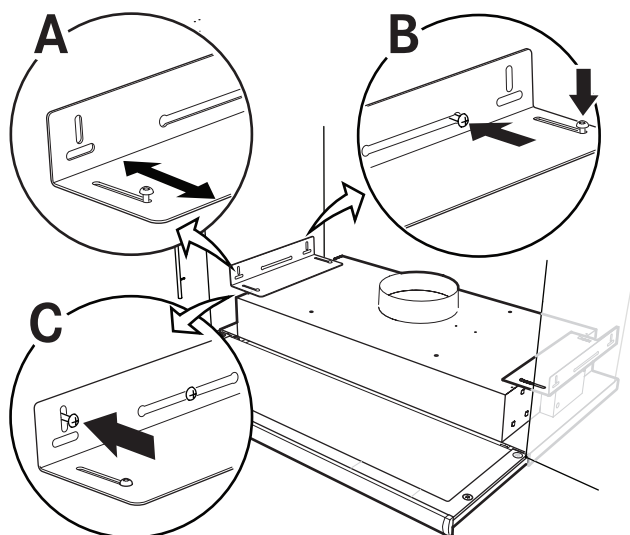

Fig. 4

Montera konsolerna i spiskåpan utan att dra åt skruvarna helt och justera konsolerna så att de passar mot skåpsidorna, Fig. 4A. Häng upp spiskåpan i de förmonterade skruvarna i skåpsidan. Dra åt skruvarna på konsolen och i väggen, Fig. 4B. Lås fast konsolerna med låsskruvar, Fig. 4C.

Montering i skåp med botten

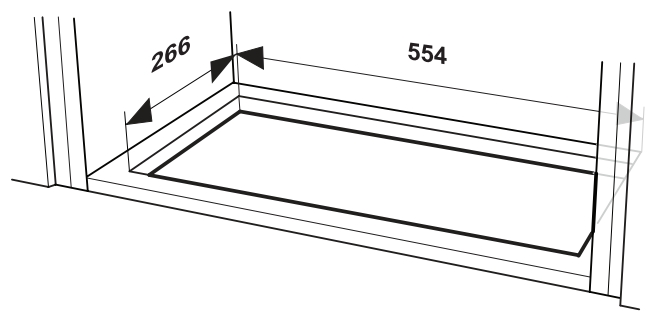

Fig. 5

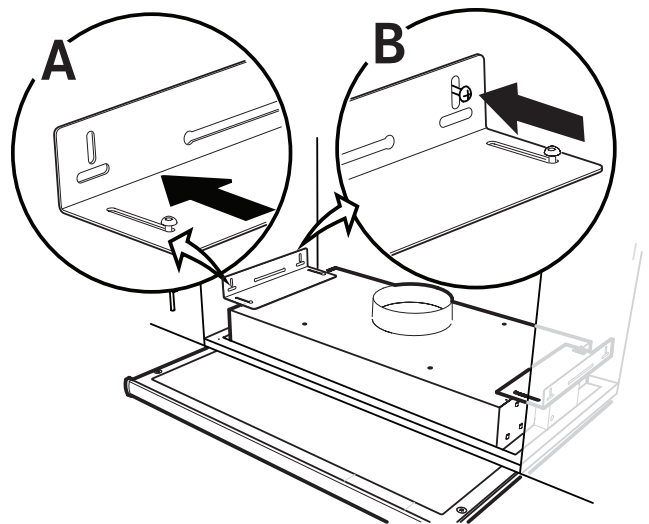

Fig. 6

Spiskåpan monteras med hjälp av konsoler. Såga upp ett hål i skåpbotten enligt måttbilden, Fig. 5. Fäst konsolerna så långt in det går på spiskåpan. Skjut upp spiskåpan i hålet mot skåpets botten. Drag ut, Fig. 6A, och skruva fast konsolerna i sidorna på skåpet, Fig. 6B. Drag fast konsolerna i spiskåpan.

Anslutning till frånluftskanal

Anslut spiskåpan med rör eller slang $\varnothing 125$ mm.

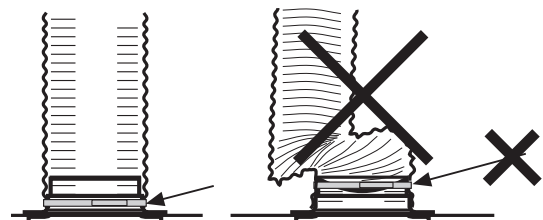

Fig. 7

Obs!

Vid montering med anslutnings slang, måste slangen monteras sträckt närmast anslutningen, Fig. 7.

Justering av utdragbar front.

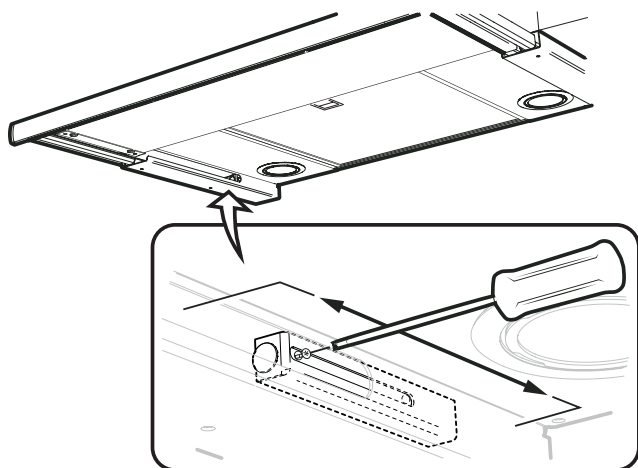

Fig. 8

Drag ut fronten helt. Lossa skruven för frontstoppen, på undersidan av spiskåpan och dra den så långt fram mot fronten det går, Fig. 8.

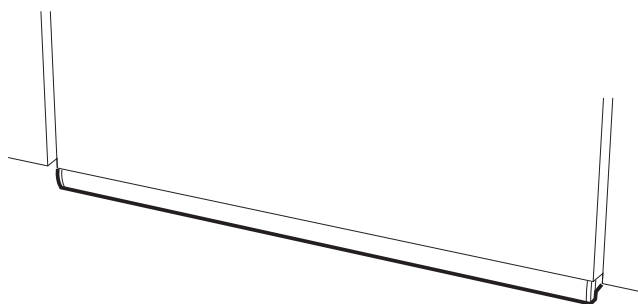

Fig. 9

Skjut in fronten tills den hamnar i rätt läge mot skåpraden, Fig. 9. Drag ut fronten igen och dra fast skruven för frontstoppen.

Byte av front.

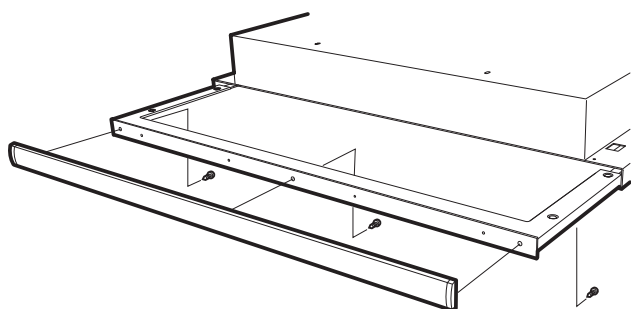

Fig. 10

Fronten är löstagbar för byte mot annan frontlist. Lossa de tre skruvarna enligt Fig. 10.

SPJÄLLINSTÄLLNING

Grundflöde

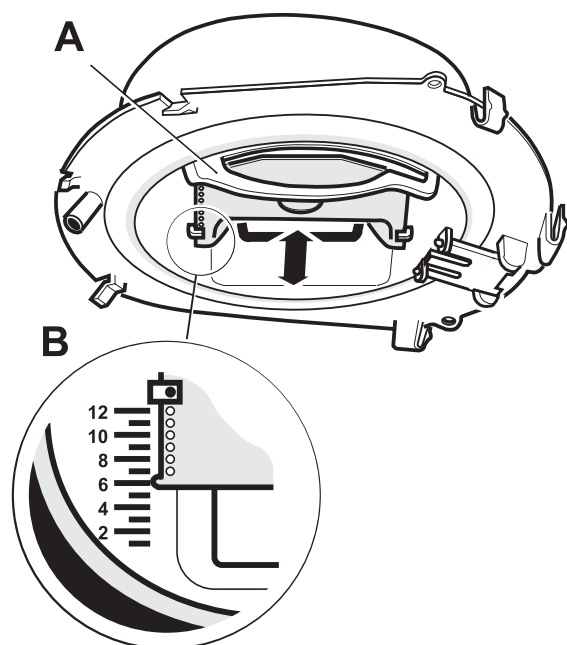

Fig. 11

Grundventilationen ställs in genom att skjutsplället A placeras i önskat läge enligt markering B, Fig. 11. (Se diagram, sidan 31.)

Tryckfallsmätning

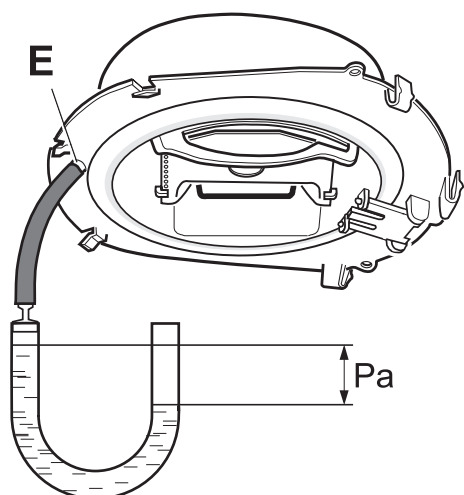
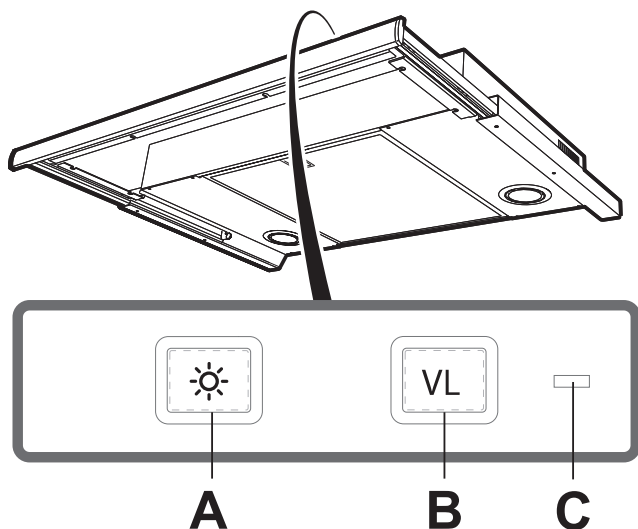

Fig. 12

Tryckfallsmätningen utföres genom att slangen monteras på mätuttaget E i stosens framkant, Fig. 12.

FUNKTION REGLAGE

Blötlägg filtret i varmt vatten blandat med diskmedel. Filtret kan även diskas i maskin. Sätt tillbaka fettfilter efter rengöring, se till att de snäpper fast ordentligt. Insidan av spiskåpan ska rengöras minst två gånger per år.

Fig. 13

- A. Belysning
- B. Spjällfunktion
- C. Indikeringslampa (tänd vid öppet spjäll).

Vid matlagning öppnas spjället. Spjället stängs automatiskt efter 60 minuter eller genom att trycka en andra gång på knappen B. Låt gärna spjället vara öppet en stund före och efter matlagning, för att hindra att os sprids i rummet.

SKÖTSEL OCH UNDERHÅLL

Rengöring

Spiskåpan torkas av med våt trasa och diskmedel. Filtret ska rengöras ca 2 gånger per månad vid normal användning.

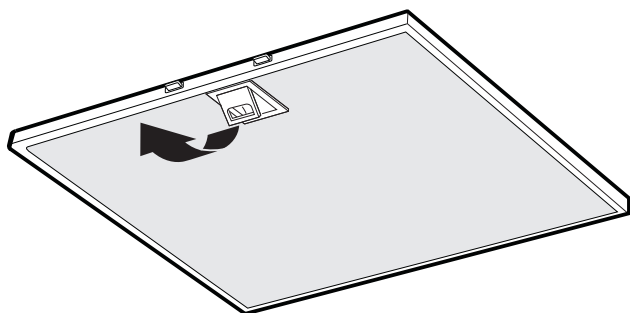

Fig. 14

Ta bort fettfilter genom att öppna snäppet, Fig. 14. Hantera filter försiktigt, var noga med att inte bocka dem.

Kontrollera att säkringen är hel. Prova alla funktioner för att säkerställa vad som inte fungerar.

Kontakta Franke Service

tel. 09 12-40 500

www.franke.se/service

De kan hjälpa till att åtgärda felet eller anvisa till närmaste servicefirma för snabb och bra service.

Produkten omfattas av gällande EHL-bestämmelser.

**EMBALLAGE- OCH
PRODUKTÅTERVINNING**

Emballaget ska lämnas in på närmaste miljöstation för återvinning.

Symbolen anger att produkten inte får hanteras som hushållsavfall. Den skall i stället lämnas in på uppsamlingsplats för återvinning av el- och elektronikkomponenter. Genom att säkerställa att produkten hanteras på rätt sätt bidrar du till att förebygga eventuellt negativa miljö- och hälsoeffekter som kan uppstå om produkten kasseras som vanligt avfall. För ytterligare upplysningar om återvinning bör du kontakta lokala myndigheter, sophämtningstjänst eller affären där du köpte varan.

5.2 Spishäll och ugn

Bostaden är utrustad med en glaskeramikhäll av och en energieffektiv ugn. Utförliga skötselansvisningar finns i leverantörens bruksanvisning som finns på er förenings hemsida.

Rengöring av häll

Hällen rengörs med ett speciellt rengöringsmedel anpassat för glaskeramik. Det anpassade medlet lägger en skinande, smutsavvisande hinna över hällen som förenklar fortsatt rengöring. Vattenfläckar tas bort med hjälp av citron eller ättika. Var noga med att rengöra hällen efter varje gång den är använd, på så sätt bränns inte maten fast. Mat som kokar över och fastnar samt kraftig smuts på hällen tas enkelt bort med en speciell skrapa anpassad för glaskeramikhällar. Använd endast skrapbladet till detta, de andra delarna av skrapan kan göra repor i glaskeramik. Bladet är mycket vasst, tryck därför in bladet i skrapan igen efter att glasskrapan använts. Skadat skrapblad ska bytas ut för att inte orsaka skador på keramiken.

Skador på hällen

Salt, socker och sand kan orsaka repor i glaskeramik. Använd därför inte spishällen som avlastnings- eller arbetsyta.

Varma plattor

Överhettad olja och fett antänder lätt. Undvik detta genom att alltid hålla uppvärmningen under uppsikt. Skulle oljan eller fettets ändå antändas, släcks det genom att omedelbart sätta på locket eller lägga på en tallrik. Häll aldrig vatten över brinnande olja eftersom det får elden att flamma upp. Spishällen kan vara varm en stund efter användandet, placera därför inte något på hällen. Restvärmeindikatorn på ovansidan varnar om att hällen fortfarande är varm. Håll uppsikt över barn som vistas vid hällen.

Rengöring av ugn

Ugnens utsida torkas av med vatten och lite diskmedel, eftertorka med en mjuk trasa. Använd inga starka rengöringsmedel. Insidan rengörs med ett speciellt rengöringsmedel anpassat för ugn på dess emaljerade ytor. För att underlätta rengöring kan man tända lampan. Om ugnen är försedd med katalytisk emalj (självrengörande emalj) ska inte ugnrensning användas, se leverantörens anvisningar för mer utförlig information.

Ugn med front i rostfritt stål

Avlägsna alltid kalk-, fett-, stärkelse- och äggvitefläckar omedelbart. Korrosion kan bildas under denna typ av fläckar. Använd vatten och lite diskmedel för rengöring. Torka av ytan med en mjuk duk.

5.3 Kylskåp och frys

Utförliga skötselansvisningar för dina vitvaror finns i leverantörens bruksanvisning som finns på förenings hemsida.

Rengöring kylskåp

Kylskåpet rengörs invändigt vid behov med ett mildt diskmedel och mjuk trasa. Rengöring under och på baksidan av kylskåpet samt runt kompressorn förlänger livslängden. En dammig baksida medför även risk för brand.

Rengöring och avfrostning av frys

Frys bör frostas av och rengöras regelbundet för att få jämn temperatur och låg elförbrukning. Observera att vissa frysmodeller har automatisk avfrostning. Liksom för kylskåpet måste under- och baksidan av frysen rengöras regelbundet.

Manuell avfrostning:

1. Ställ termostaten på noll och tag ut varorna. Du kan påskynda avfrostningen genom att ställa in kärl med hett vatten (ej kokande) i frysen.

2. Rengör skåpen med ljummet vatten och mildt diskmedel.

3. Torka skåpet ordentligt torrt. Det är fukten som ger frostbildning.

Kylskåp och frys är placerade på plastlådor för att eventuell kondens ska samlas upp och inte skada golvet. Kontrollera fuktskyddet regelbundet och torka upp fukt vid behov. När du flyttar ut kylskåp och frys för att städa bakom och under, tänk på att sätta tillbaka fuktskyddet.

Har du kyl och frys i rostfritt stål så avlägsna alltid kalk-, fett-, stärkelse- och äggvitefläckar omedelbart. Korrosion kan bildas under denna typ av fläckar. Använd vatten och lite diskmedel för rengöring. Torka av ytan med en mjuk duk.

5.4 Diskmaskin

Skötselanvisningar för din diskmaskin finns i leverantörens bruksanvisning som ligger i en låda i köket vid inflyttning. Diskmaskinen är liksom kylskåp och frys placerad på en plastlåda för att eventuell kondens och vattenläckage ska samlas upp och inte skada golvet. Kontrollera fuktskyddet regelbundet och torka upp fukt vid behov. Rengör även spolarm och sil vid behov.

Avstängningsventilen för diskmaskinen är placerad framtill på diskbänksblandaren och den ska vara avstängd när du inte använder diskmaskinen.

5.5 Mikrovågsugn

Skötselanvisningar för din mikrovågsugn finns i leverantörens bruksanvisning finns på er föreningshemsida. Har mikrovågsugn rostfritt stål så avlägsna alltid kalk-, fett-, stärkelse- och äggvitefläckar omedelbart. Korrosion kan bildas under denna typ av fläckar. Använd vatten och lite diskmedel för rengöring. Torka av ytan med en mjuk duk.

5.6 Tvättmaskin och torktumlare

Rengör tvättmedelsfack och rensningssilen efter användning av tvättmaskinen och även tvättmaskinens vattenlås vid behov. Rengör luddfiltret på torktumlaren efter användning. Har du en kondenstumlare rengörs även kondensatorn vid behov. Skötselanvisningar för din tvättmaskin och torktumlare finns i leverantörens bruksanvisning som finns på föreningens hemsida

6. Golv, väggar och tak

6.1 Kakel och klinker

Våtrumsväggar och golv

Badrummet har ett tätskikt som säkerställer att fukt inte kan tränga in i väggen eller ner i golvet. Undvik därför att göra hål i en kakelklädd vägg, särskilt vid duschplats och kring badkar. Om du ändå måste göra hål är det viktigt att du tätar hålet kring skruven med våtrumssilikon. Material hittar du hos väl sorterade fackhandlare. Anlita en hantverkare/plattsättare om du känner dig minsta tveksam. Punkteras tätskiktet utan erforderlig tätning kan fuktskador uppstå.

Rengöring

Väggar och golv beklädda med kakelplattor eller glaserade klinkerplattor rengörs i första hand med vatten och eventuellt rengöringsmedel (exempelvis diskmedel eller allrengöringsmedel). Vid kraftig nedsmutsning används skursvamp eller skurborste med alkaliskt allrengöringsmedel. Tänk på att fogarna är porösa och lätt smutsas ned. Eventuella mjuka fogar bör torkas rena så att smuts inte fastnar i fogmaterialet.

Kalkavlagringar som bildats av kalkhaltigt vatten avlägsnas enklast med ett svagt, surt rengöringsmedel. Utspädd hushållsättika fungerar utmärkt. Kom ihåg att vattenmätta fogarna före tvättning. Vissa kakelplattor har glasyrer eller speciella dekorer som kan vara känsliga för starkt sura rengöringsmedel, kontrollera därför leverantörens anvisningar. Avsluta rengöringen med rent vatten och mjuk svamp, avsluta alltid med att torka ytorna med torr trasa.

Oglaserade plattor

För att få bort smuts som fastnat i belägningens yta används vatten och återfettande rengöringsmedel eller såplösning. Behandling med såplösning ger på sikt en effekt som liknar den man uppnår genom efterbehandling med klinkerolja. Om plattorna är kraftigt nedsmutsade rengörs de med vatten och alkaliskt allrengöringsmedel eller grovrengöringsmedel. Torka med rent vatten efteråt.

Glaserade plattor, mosaik och "granitkeramik"

För att få bort smuts som fastnat i belägningens yta används vatten och svagt alkaliskt allrengöringsmedel. Såplösning skall inte användas. Den ger en tunn beläggning på plattornas täta yta där smutsen lätt får fäste. Om plattorna är kraftigt nedsmutsade används vatten och alkaliskt allrengöringsmedel eller grovrengöringsmedel. Torka med rent vatten efteråt.

SKÖTSELRÅD FÖR GLASERAD KERAMIK

Utgivna av Golvbranschen, GBR

ALLMÄNNA RÅD

Detta skötselråd gäller för glaserade golvbeläggningar och väggbeläggningar samt fogbruk och mjukfog. OBS! Det är viktigt att fast- och fogbruk får hårdna ut innan våtrummet tas i bruk.

OBS! Vid installation av golvvärme får ej värmen slås på förrän efter 28 dygn och skall då höjas med 5°C/dygn till avsedd temperatur.

(Beroende på val av golvvärmesystem kan härdningstiden variera något, varför man i första hand bör följa leverantörens anvisningar).

För att motverka uppkomst av mögel krävs god ventilation och goda städrutiner.

STÄDNING

GOLV: Gör till daglig rutin att avlägsna synlig smuts. Låt inte vatten bli stående i pölar utan för ner det i golvbrunn med en duschraka. Golvet bör städas med ett svagt alkaliskt rengöringsmedel (allrengöringsmedel, pH 9). Eftertorka med rent vatten. Var noga med att rengöra golvbrunnen från hårrester och hudavlagringar. Golvbrunnar tillverkade fr.o.m. 1991 har i de flesta fallen löstagbara vattenlås vilket gör det lättare att rensa golvbrunnen. Man tar helt enkelt och lyfter upp vattenlåset ur golvbrunnen och tömmer ut smutsen på lämpligt ställe och därefter återmonterar densamma. Vid tveksamhet, ring golvbrunnsleverantören eller din entreprenör.

VÄGG: I allmänhet räcker avtorkning med fuktad duk eller svamp. Vid behov tillsätts ett svagt alkaliskt rengöringsmedel (allrengöringsmedel pH 9). Gör till vana att med jämna mellanrum göra rent utsatta väggar (duschplattor, vid badkar och tvättställ etc) för att undvika kalkavlagringar. Kraftigt prägla plattor (typ relief och rustika plattor) är mer känsliga för nedsmutsning. Vid behov kan en mjuk borste användas för att få väggen ren. Om vattnet är mycket hårt kan det vara lämpligt att efter användning av våtrummet torka av väggen för att undvika kalkbeläggningar. Om kalkbeläggningar ändå uppstår bör kakelväggen och fogen först fuktas med vatten, varefter väggen rengörs med ett surt rengöringsmedel (pH 1-2). Skölj noga med rent vatten. OBS! Detta råd gäller även golv. Torka väggen torr. Se till att våtrummet är väl ventilerat.

BRUKSFOGAR: Cementbruksfogar är till skillnad från de glaserade plattorna porösa. För att hålla fogarna rena

från smuts bör man ha en god städrutin och då i synnerhet i de delar av utrymmet där vattenbegjutning sker.

SILIKONFOGAR (MJUKFOGAR): Mjukfogarna bör rengöras med ett svagt alkaliskt rengöringsmedel (allrengöringsmedel, pH 9) OBS! Starkare rengöringsmedel kan försämra de antimögelegenskaper som mjukfogen har.

FLÄCKBORTTAGNING

Tag bort fläcken genast!

Detta är speciellt viktigt vid vissa icke vattenlösliga fläckar, t ex asfalt, gummilacksmärken, skokräm, läppstift och hårfärgningsmedel. Sådana fläckar kan annars vandra in i bruksfogen och bita sig fast. Eftertorka alltid med rent vatten. Grov stålull eller skurnylon samt kraftskurpulver repar och mattar ner den glaserade ytan.

FLÄCKNYCKEL

Fläck av:	Tas bort med:
Choklad, fett, frukt, glass, grädde, juice, kaffe, läsk, saft te, vin, ägg, öl, exkrementer, kräkningar, urin	Ljummet vatten med ett svagt alkaliskt rengöringsmedel (pH 9)
Tvålrester, hudavlagringar	Ljummet vatten med ett svagt alkaliskt rengöringsmedel (pH 9)
Kalk. På ytor utsatta för vattenspolning bör vid kalkhaltigt vatten vidstående rengöring utföras ca 1 gång per månad, i förebyggande syfte.	Ljummet vatten med surt rengöringsmedel (pH 1-2). Vid kraftigt kalkbeläggning – använd syra – typ Klinkerrent
Asfalt, gummi, olja, skokräm, sot, färgkriter, tusch, läppstift eller parfym	Tvättolja, lackolja, aceton
Stearin och tuggummi	Skrapa försiktigt efter att det torkat ordentligt. Därefter aceton, lackolja
Blod	Kallt vatten
Mögel	Fog bytes. <i>(Se allmänna råd avseende bl a ventilation.)</i>

OBS! DU KAN UNDVIKA VATTENSKADOR GENOM ATT:

- minst en gång per halvår rensa golvbrunnen samt kontrollera att klämningen sitter fast.
- undvika håltagningar i själva våtzone för tvålkoppar och dylikt. Om håltagning måste utföras skall infästningen tätas med tätningssmedel som rekommenderats av tätskiktleverantören (Se monteringsanvisningen)

Fäst den här skötselansvisningen på insidan av städsåpnet.

6.2 Parkettgolv

Parkettgolv är ett levande material som förändras med tiden och ett välskött parkettgolv håller i många år. Vid mycket torrt inomhusklimat vintertid kan sprickor uppstå i golvet, som sedan försvinner när luftfuktigheten höjs igen. Där solen ligger på kan golven påverkas av UV- ljus.

Vid daglig rengöring behövs normalt endast torra städmetoder såsom torkmoppning eller dammsugning. Vid grundligare rengöring, fuktorka golvet med väl urvriden trasa. Tillsätt eventuellt mildt rengöringsmedel utan ammoniak i vattnet. Använd inte svabbgarn eftersom det lämnar mycket vatten efter sig. Underhåll gärna golvet med specialmedel för parkettgolv för att få ett extra skydd. Det rekommenderas i hemmiljö två gånger per år.

Genom att sätta möbeltassar av filt under benen på stolar, bord och övriga möbler undviker du att repa ditt parkettgolv. När du ska flytta pianot, den tunga hyllan eller soffan kan du ställa möbeln på en filt eller matta och försiktigt skjuta till önskad plats. Ställ inte blomkrukor direkt på golvet.

SKÖTSELRÅD LACKERADE TRÄGOLV FÖR BOSTÄDER

Utgivna av Golvbranschen, GBR

ALLMÄNNA RÅD

Stoppa smutsen redan i entrén! Ha därför alltid en ordentlig avtorkningsmatta innanför ytterdörren och om möjligt även utanför. Skydda trägolvet mot alla former av vatten, torka upp eventuellt spill omedelbart. Möbler skall vara försedda med möbeltassar av plast eller filt (ej metall) för att undvika repor och märken från möbelben. Tassarna ska hållas rena.

RÄTT TEMPERATUR OCH LUFTFUKTIGHET

Trä är ett naturmaterial som rör sig i takt med naturliga skiftningar av den relativa fuktigheten. På sommaren sväller det och på vintern krymper det. Brädorna kan kupa eller skåla sig, där upp till 0,4 mm inte är ovanligt. Det finns toleranser som tillåter upp till 0,2% av brädans bredd. När träet krymper, syns detta som springor mellan bräderna. För att motverka alltför stora rörelser och därmed skador på golvet skall rumstemperaturen hållas inom **15-25°C** och den relativ fuktigheten mellan **30-60%**. Vissa träslag som bok och lönn kan vara känsligare för klimatvariationer än andra. Tänk på att golvvärme torkar ut trägolvet mer än t ex element. Vid golvvärme får golvet yttemperatur aldrig överstiga **27°C**. Relativ luftfuktighet i inomhusluften ökar då människor vistas i rummet och utför vardaglig aktivitet såsom matlagning, duschning etc. Gröna växter och t ex akvarium ger dessutom ett fuktillskott till luften. Den relativa luftfuktigheten kan också höjas med hjälp av luftfuktare.

STÄDNING

Gör till daglig rutin att avlägsna synlig smuts såsom smulor, sandkorn och dylikt. Dammugning med fast borstmunstycke avlägsnar de flesta torra partiklar. Fuktorkning med en hårt urvriden microfiberduk (mopp) utföres vid behov. I vattnet kan tillsättas några droppar mildt syntetiskt rengöringsmedel, typ handdiskmedel utan ammoniak.

Använd aldrig våta rengöringsmetoder på ett trägolv!

RENOVERING

De flesta trägolv kan renoveras upprepade gånger så länge som det finns en tillräckligt tjock slityta. I regel slipas hela golvet till rent trä för att omlackeras. På så sätt erhålls samma nyans och glans på golvet. För ett bra resultat förutsätts att golvet underlag är stabilt och att slitskiktets stavar sitter väl förankrat i underlaget.

Begränsade skador kan punktlagas, men kan ge en synlig övergång mellan det gamla golvet och lagningen. Slitskador som smårepor kan slipas med fint slippapper och överlackeras. Vid enstaka djupa repor/intryck kan en slitstevastav eller lamellbräda bytas ut.

För att förlänga lackytans livslängd kan underhåll göras med en underhållslack/refreshers. Detta ger extra skydd och lyster. Riktvärde för golv i hemmiljö är 1-2 gånger per år, eller efter behov. Underhållslack har en halkhämmande effekt och innehåller inget vax vilket möjliggör för en framtida överlackning. Om trägolvet behandlats med vax eller polish måste golvet slipas till trärent före omlackeringen.

FLÄCKBORTTAGNING

Avlägsna fläckar innan de hunnit torka in i lacken och eftertorka om nödvändigt med rent vatten. Använd en väl urvriden trasa.

Ett lackerat trägolv skadas av mycket och hett vatten, starka rengöringsmedel som t ex Perkloretylen, thinner, aceton och T-sprit. Använd därför dessa fläckborttagningsmedel med stor försiktighet. OBS! Slipning med stålull och skurnylon kan repa lacken.

FLÄCKNYCKEL

Fläck av:	Tas bort med:
Choklad, fett, frukt, glass, grädde, juice, kaffe, läsk, saft, te, vin, ägg, öl, exkrementer, kräkningar, urin	Neutralt eller svagt alkaliskt rengöringsmedel utan ammoniak utspätt i ljummet vatten
Asfalt, gummi, olja, skokräm, sot, svårare fläckar av choklad och fett	Tvättolja, lackolja
Färgkriter, läppstift, tusch	T-sprit 50%
Stearin, tuggummi	Kylspraya eller lägg en plast påse med isbitar på fläcken. Skrapa sedan försiktigt.
Blod	Kallt vatten

Fäst den här skötselavvisningen på insidan av städskåpet.

6.3 Tapeter och målade ytor

Målade ytor

Var försiktig med nymålade ytor, färgens goda egenskaper uppnås först efter några veckor. Efter att färgen har hårdnat används handdiskmedel alternativt allrengöringsmedel som inte innehåller lösningsmedel. Missfärgningar som uppkommit då metall gnidits mot ytan försvinner lätt med ett suddgummi.

Tak

Målade ytor torkas av med en väl urvriden trasa efter rengöring. Matta ytor kan bli flammiga vid kraftig tvättning. Var extra varsam om ditt tak är grängat (dvs taket har en knottrig ytstruktur), då är det känsligt för fukt och får inte torkas med fuktig trasa.

Halvmatta och halvblanka färger

Gör ren ytan med diskmedel alternativt allrengöringsmedel nerifrån och upp. Torka med vatten och vädra för att minska luftfuktigheten.

Listverk

Golvsocklar är tillverkade av målad furu. Dörrfoder är fabriksmålade vita i kulor 0502-Y.

Information om de färger som är valda i din bostad finns i specifikationen över din inredning.

6.4 Att sätta upp saker på väggen/i taket

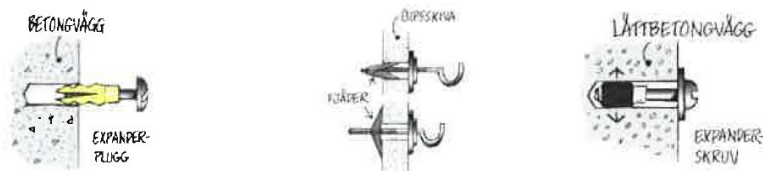
Väggarna sätter den personliga prägeln på ditt hem, var noggrann när du sätter upp tavlor, krokar och liknande för att undvika onödiga hål i väggarna. Olika väggmaterial kräver olika metoder för uppfästning, ta kontakt med kunnig person om du är osäker. Om du har skjutdörrar i din bostad, tänk på att spiken eller skruven som du använder för att hänga upp din tavla med kan skada eller låsa skjutdörren. Viktigt att tänka på när du skall fästa lampor, krokar m.m. taket i din nya lägenhet får di inte får borra djupare än 30 mm. Detta beror på att det kan finnas installationer som ligger över detta djup. Risken finns att du träffar vattenledningar eller el- installationer om du borrar djupare än 30 mm.

Tänk också på att det i nybyggda hus finns mycket installationer i väggarna, bilden till höger är tagen från en typisk badrumsvägg och visar rördragningen som finns inuti väggen. Vi rekommenderar därför att du inte använder infästning längre än 13mm i väggar angränsande till ditt badrum och schakter.

Hårda väggar

I betong- och tegelväggar gör du hål med en slagbormaskin.

Porösa väggar

Till gipsskivor och lättbetongväggar använder du drillborr, borrarväng eller bormaskin. Alla hål måste pluggas. Din järnaffär kan ge dig råd om vilka skruvar och krokar du bör använda för respektive väggmaterial. Undvik självhäftande krokar, de lossnar lätt och lämnar fula limmärken efter sig.

I Våtrum

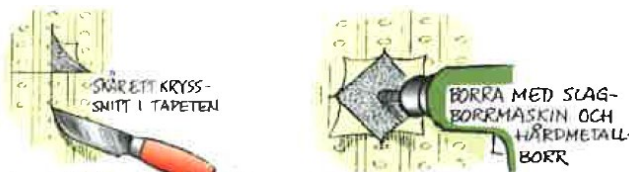
Undvik att göra hål i en kakelklädd vägg, särskilt vid duschplats och kring badkar. Läs mer under avsnitt "Kakel och klinker"

Vägg-TV

Beakta leverantörens anvisningar för infästning av vägg-TV. Tänk på att om du monterar TV på en arm så kan kraftfullare infästning komma att behövas i väggen.

Så här gör du osynliga hål

Vid upphängning av exempelvis större tavlor eller hyllor då du behöver borra i väggen kan du en enkelt gömma borrhålen. Börja med att göra två snitt i ett kryss i tapeten med en skarp kniv där du vill borra. Lyft undan tapetflikarna och borra. När du inte ska använda hålet längre tar du ut skruven, viker tillbaka tapetflikarna och hålet "försvinner".

7. Inredning

7.1 Köksinredning

Ditt kök håller hög standard och är byggt för att användas varje dag under lång tid. Genom att ta hand om dess inredning får du ett kök som kan användas varje dag i många år. Om du har bänkytor av trä är det extra viktigt att du följer leverantörens anvisningar för att bevara dess egenskaper. Torka skåpsluckor torra efter tvätt och använd mildt diskmedel med max 1% tvål. På föreningens hemsida finner du utförliga skötselansvisningar från din köksleverantör.

SKÖTSELANVISNING KÖK

Det färdiga köket består av levande material, som kräver riktig skötsel för att kunna hålla länge och se vackert ut. Ett levande material åldras bl.a. genom att skifta färg över tiden. Vissa träslag blir mörkare och andra ljusare. Olika ytor kräver lite olika skötsel. Leta under respektive rubrik tills du hittar det/de ytmaterial som gäller för just ditt kök. Det finns också information kring ett antal vanliga frågor.

MELAMINYTOR (LUCKOR, STOMMAR OCH TILLBEHÖR)

Skåpstommarna och många av våra luckor är uppbyggda av melaminbelagd spånskiva. Denna skiva tål fukt men inte i alltför hög utsträckning, d v s vatten får inte bli stående så att det kan tränga in i befintliga skarvar mellan plana ytor och kanter.

Det är därför viktigt att man torkar av sina snickerier med en torr trasa omedelbart vid vattenspill t ex på diskbänkskåpet eller badrumsskåpet efter disk respektive tvätt. Placering av t ex en kaffebryggare så att varm ånga strömmar upp mot ett väggskåps undersida (gäller även ljusramplista eller en luckas kant) bör undvikas. Rengör med vatten och diskmedel. Svåra fläckar tas bort med T-röd. Undvik att öppna en varm diskmaskin. Ångan kan skada luckan.

MÅLADE OCH FANERADE YTOR (LUCKOR, STOMMAR OCH TILLBEHÖR)

Målade och fanerade ytor rengörs med en fuktig trasa och mildt diskmedel som man normalt använder i hushållet. Använd inte skurpulver eller liknande medel som innehåller slipmedel, alkohol och andra repande partiklar, inte heller thinner eller ammoniak. Liksom stommarna måste även luckorna, speciellt kanterna, torkas av efter att de har utsatts för vattenspill.

Kraftig rökning och vitmålade kök hör inte ihop. Nikotinet gör att luckorna gulnar, ingen vit färg motstår detta. Fanerade ytor behöver hållas torra och befriade från fett och rengöringsmedel.

Detta gäller speciellt ljusa fanér. Eftersom fanér är mer eller mindre porig skall man vara sparsam med vatten vid rengöring så att fukt inte tränger in i faneret.

Vid den dagliga rengöringen används vatten och tvållösning enligt ovanstående.

Viktigt! Alkoholhaltigt rengöringsmedel inte ska användas.

Undvik att öppna en varm diskmaskin. Ångan kan skada luckan.

FOLIERADE YTOR (LUCKOR OCH TILLBEHÖR)

För att stärka luckans ytskikt och göra den tåligare mot repor utförs följande behandling innan användning: Ta bort skyddsfilm när luckor och lådor har monterats. Torka av den högblanka ytan med en mjuk trasa som fuktats med en tvållösning (max 1% tvål) och låt luckan torka. Efter 24 timmar får avtorkningen sin effekt. Vid den dagliga rengöringen används vatten och tvållösning enligt ovanstående. **Viktigt!** Alkoholhaltigt rengöringsmedel inte ska användas.

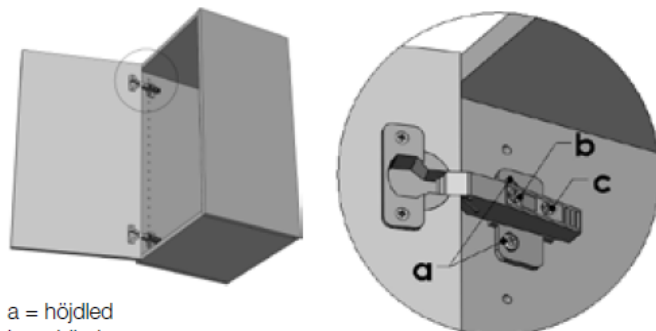
Undvik att öppna en varm diskmaskin. Ångan kan skada luckan.

GÅNGJÄRN OCH KLAFFGÅNGJÄRN

Gångjärnen på luckorna kan behöva justeras efter en tids användning.

GÅNGJÄRN

Gångjärn med olika öppningsvinklar ser olika ut. Justeringskruvarna har samma placering oavsett gångjärnens utseende.

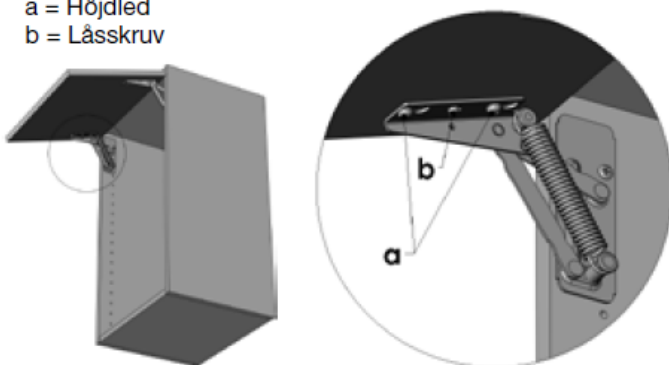
a = höjded
b = sidled
c = djupled

KLAFFGÅNGJÄRN

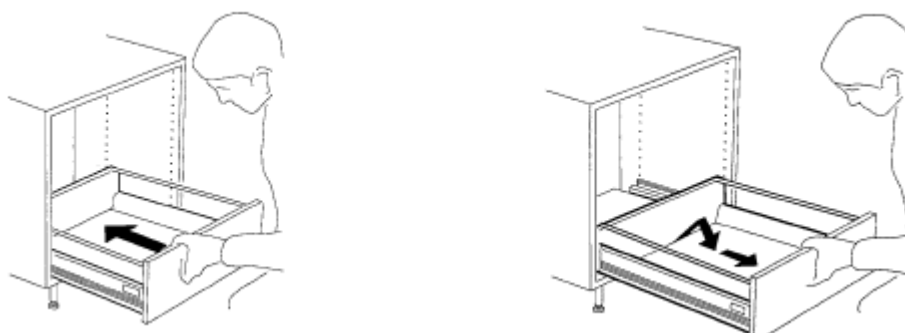
Klaffgångjärnen är avsedda för fronter upp till höjden 316 mm. Endast justering i höjded kan göras.

Obs! Efter frontens justering ska skruvarnas (a) dras åt. Lås fast frontens position med bifogade träskruvar (b).

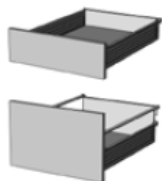
a = Höjded
b = Låsskruv

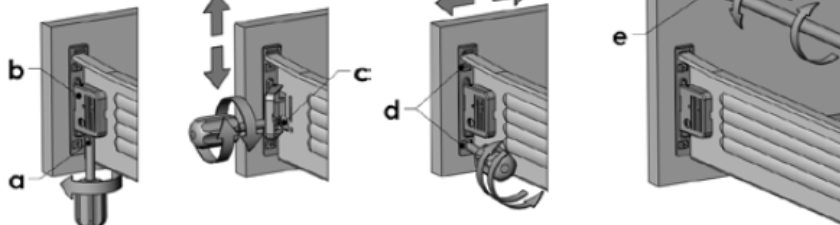
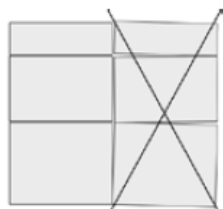
HUR MAN TAR UR/SÄTTER TILLBAKS TANDEMBOXLÅDORNA UR SKÅPEN

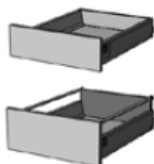
JUSTERING AV LÅDFRONTER METABOXLÅDA

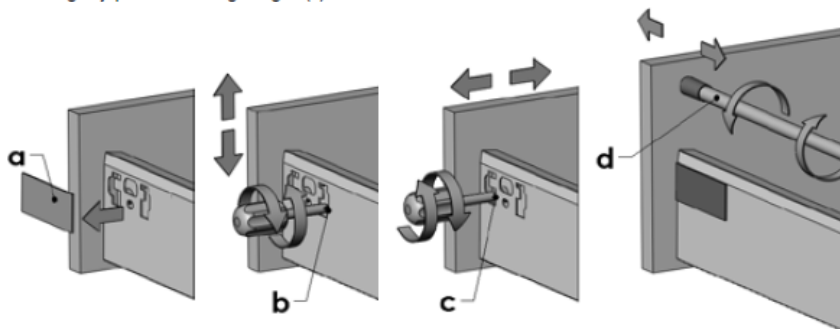
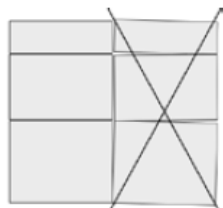
Använd en stjärnmejsel vid justeringen av lådfronterna.
 Justering i höjdlid: Stick in en mejsel (a) under fästplattans lås (b) och vrid tills fästplattorna lossnar.
 Höjjustera fronten genom att vrida på excenterskruven (c). Efter justering, tryck tillbaka fästplattornas lås (b).
 Justering i sidled: Lossa på fästplattornas skruvar (d) och justera i sidled. Drag åt skruvarna.
 Justering i djupled: Vrid relingstängen (e).

TANDEMBOXLÅDA

Använd en stjärnmejsel vid justeringen av lådfronterna.
 Demontera täckbrickan (a).
 Justering i höjdlid: Vrid excenterskruven (b).
 Justering i sidled: Vrid skruven (c).
 Justering i djupled: Vrid relingstängen (d).

BÄNKSKIVOR I HÖGTRYCKSLAMINAT

Monteras enligt anvisning som medföljer bänkskivan. Bänkskivor belagda med högtryckslaminat rengörs med alla rengöringsmedel som förekommer i hushållet. Undvik att starkt färgade ämnen, såsom t ex jod eller bläck, kommer i kontakt med laminatytan.

På bänkskivor med laminatkantlist eller träkantlist är det viktigt att undvika att fukt tränger in i skarvarna. Undvik att öppna en varmvattenmaskin. Fuktspärren ska monteras ovanför vattenmaskinen för att avhjälpa problem med värme och fukt. Var noga med att inte placera heta kastruller eller stekpannor på laminaten.

BÄNKSKIVOR I MASSIVTRÄ

Bänkskivor i massivt trä är ett levande material som vid förändrad luftfuktighet torkar ut om det inte ytbehandlas. När det gäller massiva bänkskivor är det väldigt viktigt att dessa monteras och sköts på föreskrivet sätt för att t ex undvika att skivorna slår sig. Har du valt en massiv träskiva har du valt ett naturligt material som kräver omtanke och underhåll för att behålla sin skönhet under många år. Sköter du den rätt blir den bara vackrare med åren.

Observera att all behandling och allt underhåll skall utföras på torra skivor. Låt aldrig vatten stå på skivan. Då kommer träet att svälla och i värsta fall även spricka. Kaffebryggare kan också ställa till problem. En del kaffebryggare blir mycket varma på undersidan vilket torkar ut träet. Det kan ge fläckar och sprickor. Speciellt viktigt är detta om du har en underlimmad diskho. En

kaffebryggare, liksom frituregrytor och andra varma apparater, ska för säkerhets skull alltid stå på ett underlägg.

INNAN DU MONTERAR DIN MASSIVA TRÄSKIVA:

Det är av största vikt att du oljar in skivorna rejält med bifogad olja innan monteringen. Detta gäller för såväl över som undersidan. En hårdvaxolja behöver inte oljas innan monteringen. Den är redan behandlad. Däremot ska den underhållas regelbundet.

HÅRDVAXOLJADE MASSIVSKIVOR

Vi rekommenderar hårdvaxolja vilket ger ett ytskikt med mycket bra skydd. Tänk på att skydda skivornas yta ordentligt vid montage, kakling o.s.v. Om ytan skadats eller påverkats måste skivorna, innan de tas i bruk, behandlas med hårdvaxolja. Eftersom varje skiva (liksom varje stav i varje skiva) är unik, krävs olika mängd hårdvaxolja för att mätta ytan och bygga ett fullgott ytskikt. Detta framträder först efter en tids användning. Därför är det särskilt viktigt att du under första året kontrollerar om dina skivor behöver underhållas med hårdvaxolja. Detta gäller även när ytan blivit sliten eller skadad. Om din skiva har en underlimmad diskho, är det extra viktigt att ändträet och kanter vid diskhon alltid har ett bra skydd.

Gör så här: Slipa vid behov med fint sandpapper eller slip-svamp. Torka rent. Lägg på ett tunt lager Hårdvaxolja. Torka i träets längdriktning med torr trasa. Se till att en tunn film uppstår. Låt torka i minst åtta timmar. Vid hårt sliten skiva eller om ytan slipats trä-ren upprepas behandlingen ytterligare två gånger.

Var försiktig så att hårdvaxoljan inte kommer i kontakt med något annat än bänkskivan. Om så sker, torka bort direkt! Intorkad hårdvaxolja är mycket svår att avlägsna! Hårdvaxolja i burk har en begränsad hållbarhet och bör därför förbrukas inom ett år. Skruva alltid på korken ordentligt. De trasor och svampar du använt kan självantända då oljan oxiderar! Blöt med vatten och slå in lufttätt eller elda under kontrollerade former!

OLJADE MASSIVTRÄSKIVOR

Första tidens behandling av oljade skivor är oerhört viktig för att de ska förbli lättskötta och snygga under en lång tid framöver. Träskivans fibrer behöver mättas med olja för att skivan skall bli formstabil samt motstå fukt och smuts. Detta sker med upprepade behandlingar och tar cirka ett år. När detta är klart har du fått en helt underbar naturprodukt.

Efter montering oljas samtliga sidor och kanter med träolja (en högraffinerad kallpressad och rå linolja). Lägg på ett ordentligt lager och arbeta in oljan med trasa. För extra len yta använder du mjuk slipkloss (extra fin). Glöm inte kanterna! Låt oljan ligga på i 30 minuter. Fördela emellanåt överskottet till de delar som suger upp mycket. Gnugga sedan ytorna torra med en luddfri trasa.

Var försiktig så att oljan inte kommer i kontakt med annat än bänkskivan. Om så sker torka bort direkt! Intorkad olja är mycket svår att avlägsna! Om inte ytan torkas helt torr efter en halvtimme utan får ligga länge så torkar den till en kladdig, seg yta som är mycket svår att få bort.

Den trasa eller svamp som du använt kan självantända då oljan oxiderar! Blöt med vatten och slå in lufttätt eller elda under kontrollerade former!

Efter en oljebehandling kan olja tränga upp i flera dagar och skada tidningar och böcker! Upprepa behandlingen ytterligare en gång första veckan, därefter en gång i veckan under tre veckor.

Upprepa efter en månad, tre månader och sex månader. Behandla sedan med olja och trasa en eller två gånger om året. Har det kommit smuts ner i träets porer, använder du mjuk slipkloss (extra fin).

Efter en månad eller två behöver träet ytterligare behandlingar. Till en början kommer fibrer att resa sig så att ytan känns sträv. Då använder du en mjuk slipkloss (extra fin) och arbetar i träets längdriktning varefter skivan behandlas med ny olja.

En del starka rengöringsmedel löser olja. Då blir ytan ljus och sträv. Behandla med olja omedelbart som beskrivits ovan och försök hitta ett rengöringsmedel som inte löser olja.

OM OLYCKAN ÄR FRAMME PÅ DIN TRÄBÄNSKIVA

Ditt hem är säkert inget museum, och därför är det oundvikligt med småskador i yta och kanter, hur försiktig du än är. En träyta tål inte att du ställer heta kärl på den. Starka rengöringsmedel liksom andra starka vätskor som alkohol kan också påverka skivan.

Om ytan har skadats eller missfärgats kan du alltid slipa bänkskivan. Det är just det som är fördelen med massivt trä. Efter en sådan slipning måste du ytbehandla från grunden igen. Det material som behövs finns hos våra återförsäljare. Slagmärken kan många gånger repareras med hjälp av varmt vatten som får träet att svälla och återta sin form.

Har du slipat ytan, kan du alltid byta från olja till vax eller tvärtom, men ytan måste behandlas som om den var obehandlad. Vid byte från en behandling till en annan gäller alltid att man slipar ner hela ytan ordentligt. Detta görs lämpligast när skivorna ändå är i behov av ny behandling. Putsningen blir betydligt enklare när ytan är lite uttorkad och sliten jämfört med nybehandlad. Väljer du olja, behandlar du enligt det schema som beskrivits tidigare.

Väljer du vax, följer du fabrikantens anvisningar. Väljer du hårdvaxolja behandla då skivan tre gånger som beskrivs i avsnittet "HÅRDVAXOLJADE MASSIVSKIVOR".

STENSKIVOR

Alla stenskivor är impregnerade vid leverans och kräver väldigt lite underhåll.

Granit är en hård bergart och behöver bara impregneras vart femte år.

Den är väldigt tålig mot fläckar, repor och fukt, och klarar upp till 250 graders värme.

Marmor och kalksten är porösare än granit. De klarar fukt och värme lika bra men är mycket känsligare för repor och fläckar så man bör avlägsna spill från ytan omedelbart, framför allt från sura vätskor, som t.ex saft från frukt, bär eller vin eftersom det inte är möjligt att ta bort missfärgningar som trängt ner i skivan. Impregnering bör ske en gång om året.

Och sen har vi kvartskomposit, som består av ca 95 % naturlig kvarts som blandas med färgpigment och bindemedel. Kvarts är en av naturens hårdaste mineraler, så en bänkskiva i kvartskomposit är mycket reptålig. Den finmalda kvartsen ger också en väldigt tät yta som är väldigt tålig mot fläckar och fukt och behöver därför inte heller impregneras eller underhållas.

Däremot tål kvartskompositen bara 150 graders värme eftersom den innehåller bindemedel.

PORSLIN OCH ROSTFRITT SANITETSPORSLIN

Våra tvättställ har en glaserad yta. Denna är lätt att hålla ren och är beständig mot de flesta kemikalier. Använd vanliga rengöringsmedel. Rengöringsredskap som innehåller hårda slipmedel, såsom stålull och grön fibersvamp, skall inte användas. Starka syror, t ex saltsyra och svavelsyra, och starka alkalier, t ex kaustiksoda, bör inte användas. Droppande kranar bör snarast repareras.

ROSTFRIA DISK- OCH TVÄTTBÄNKAR

Vad är rostfritt stål?

Våra diskbänkar är till största del tillverkat av rostfritt kromnickelstål 18/8.

18/8 är grundat på legeringens innehåll d.v.s. 18 % krom och 8 % nickel. Resterande är i princip järn. Kromet ger rostfritt de egenskaper som gör det motståndskraftigt mot korrosionsangrepp. Nickel används för att ytterligare förstärka stålets beständighet mot angrepp. En annan fördel med nickel är att materialet blir mjukare och är då lättare att bearbeta, ex. bockning.

Med rostfritt menas att materialet har en hög korrosionsbeständighet men däremot INTE att det aldrig kan rosta. Rostfritt stål 18/8 är normalt sett inte magnetiskt men kan vid kallbearbetning i produktion bli magnetiskt, ex. vid pressning av hoar och diskbänkens kanter. Detta påverkar dock inte korrosionsbeständigheten.

Ytan:

Hoarna blir efter pressning polerade med vax och hampaborstar för att få en hård och blank yta. Poleringen görs inte enbart för utseendet utan är också viktigt för korrosionsmotståndet. För de diskbänkar som har en avställningsyta, ex. heltäckande bänkar, kommer ytan färdigslipad från stålverket, och direkt efter slipning läggs skyddsplast på ytan som sedan sitter kvar under hela tillverkningsprocessen av diskbänken fram tills leverans på byggarbetsplatsen.

Skyddsplast:

För de diskbänkar som på byggarbetsplatsen exponeras för solljus och värme så kan det uppstå problem med att avlägsna skyddsplasten, samt att limrester kan bli kvar på diskbänksplanet. I svårare fall så blir plasten spröd och lossnar i småbitar. Så snart som möjligt efter avslutad installation av diskbänken bör plasten därför avlägsnas. I de fall där plasten är svår att avlägsna, använd naglarna för att plocka bort plastrester (ej skarpa verktyg), och för limrester använd *Lim & Klotterborttagare* som går att finna i färgfackhandeln.

Repor:

Alla rostfria diskbänkar kommer med tiden att slitas, få repor olika mycket beroende på skötsel och handhavande.

Den slipade avställningsytan utsätts ofta för slitage som syns mera väl om reporna går tvärs emot slipriktningen från tillverkningen. Tänk därför på att inte skjuta ex. en gryta, mugg eller en tallrik på avställningsytan. Lyft på och lyft av!

Glaserat porslin har ofta en rå yta undertill som ger repor.

Repor som uppstår kan därför aldrig anses som en reklamation utan skall istället kopplas till skötsel och handhavande av diskbänken.

Korrosionbeständighet:

Det anses att korrosionsbeständigheten beror på en osynlig hinna på plåtens yta – kromoxid, som bildas. Det fordras närvaro av syre för att kromoxidskiktet skall uppkomma och även syre för att underhålla skiktet. Vid ogynnsamma förhållande, d.v.s. när syret inte kan reagera med kromet på diskbänkens yta kan rost uppstå. Detta kan hända om diskbänken inte rengörs efter användning, ex. matrester som får ligga kvar under en längre tid, framförallt om det är frätande livsmedel såsom ketchup, senap, salt, ättika etc.

Konservburkar och järngrytor som ställs på en blöt diskbänk ex. över natten kan ge rostfläckar. En djupare repa från verktyg, ex. under byggtiden kan också ge rostskador, likaså om stålull används för att polera upp ytan.

Rost eller missfärgningar som uppstår kan därför aldrig anses som en reklamation, utan skall istället kopplas till skötsel och handhavande av diskbänken.

Daglig rengöring:

För att undvika rost och missfärgningar, rengör ytan med såpa eller diskmedel och vatten direkt efter användning, och torka sedan torrt.

Använd inte rengöringsmedel med slipmedel eller stålull. Detta förstör det skyddande skiktet på diskbänkens yta, vilket riskerar ge rostfläckar.

Borttagning av rostfläckar och missfärgningar:

Om rost eller missfärgning har uppstått på ytan kan den tas bort med rengöringsmedel utan slipmedel (t.ex. Jif Cream eller liknade medel för rengöring av glaskeramikhällar).

Använd små mängder av medlet och gnid ytan mycket försiktigt bara på fläcken.

Om det är fråga om en avställningsyta skall ytan alltid gnidas i längdriktningen. Hoarna skall gnuggas med cirkulerande rörelser inuti.

Borttagning av kalk- och saltfläckar:

Kalk- och salthaltigt vatten som torkar in kan ge fläckar som ger en matt yta. Dessa kan tas bort med hjälp av rengöringsmedel utan slipmedel (t.ex. Jif Cream eller liknade medel för rengöring av glaskeramikhällar, se ovanstående instruktion).

Rengöring av hoar:

Någon gång emellanåt kan det vara motiverat med att rengöra hoarna invändigt för att få bort missfärgningar och matt yta samt maskera bort mindre repor i ytskiktet. Detta görs med en Scotch-Brite™ svamp modell "Kök", blå svamp med blått ytskikt. Utförs med cirkulerande rörelse med ex. Jif Cream.

Slipning av avställningsyta på heltäckande diskbank:

Små reporna i ytskiktet som inte har gått så djupt kan maskeras bort genom att slipa planet med en Scotch-Brite™ svamp modell "Grov", gul svamp med grönt ytskikt:

Slipning utförs med torr svamp, för svampen med ett jämnt yttryck i längdled på diskbanken, raka drag i riktning från gavel till gavel. Under inga omständigheter får svampen föras på tvären mot den slipade ytans ytstruktur. Hela planet skall bearbetas, och med så lika anbringat tryck som möjligt för att uppnå en jämn ytfinish. Avsluta med en grundlig såprepning .

Denna behandling kan utföras vid enstaka tillfällen för att restaurera ytskiktet, observera att det är en slipande åtgärd som rekommenderas sparsamt! Repor kommer alltid att uppstå på en diskbank och när allt kommer omkring så är en diskbank ett bruksföremål som kommer att "slitas in" och få en ålderns patina.

GODA RÅD OM SPISFLÄKTEN

Starta alltid spisfläkten innan du sätter igång med matlagningen, annars utnyttjar du inte kapaciteten ordentligt. Kom ihåg att låta spisfläkten gå upp till 15 minuter efter matlagningen.

En spisfläkt som går på högfart förbrukar dubbelt så mycket energi som en som går på lågfart. Högsta läget används som regel bara när man kokar något som luktar eller osar mycket.

Om spisfläkten inte fungerar som den ska, kan det bero på att slangen har veckat sig, lång kanal med många böjar, för liten takhuv i förhållande till ventilationsröret m.m.

Goda ventilationsförhållanden ger en effektiv funktion och därmed lägre elförbrukning.

Rengöring: Torka fettfiltret med en trasa, diska vid behov. Som huvudregel bör du aldrig använda rengöringsprodukter med slipmedel. Alla spiskupor rengörs med fuktig trasa eventuellt med diskmedel på. Glasskärmen rengörs med fönsterputs.

Filter: Det är viktigt att diska fettfiltret minst varannan månad. Filtret diskas antingen för hand eller i diskmaskin. Har du kolfilter i din spisfläkt kan detta inte diskas, utan måste bytas ut 1-2 gånger per år. **OBS!** Flambera aldrig på spisen under spisfläkten.

NÄR DET TILL SLUT ÄR DAGS ATT BYTA UT SITT KÖK

Våra kök består av material som går att separera vid återvinning. Du kan i vissa fall behöva verktyg som hjälper dig att separera materialen. Innan du åker till återvinningsstationen bör du tänka på att produkten har ett andrahandsvärde och ofta går att sälja vidare.

Väljer du att köra materialet till återvinningsstationen bör du kolla upp vilka regler som gäller i just din kommun. Generellt sorteras materialen enligt följande:

Köksdetalj	Sorteras som
Stommar	Trä
Gångjärn, skruvar, beslag	Metall
Knoppar/handtag	Metall
Lådskenor	Metall
Kranar	Metall
Vaskar	Metall
Vattenlås	Plast
Lådor	Metall och trä
Luckor/dekordetaljer i faner/massivträ	Trä
Luckor/dekordetaljer i MDF	Trä
Luckor/dekordetaljer i melaminbelagd spånskiva	Trä
Luckor/dekordetaljer i högtryckslaminat (HPL)	Brännbart
Bänkskiva i laminat	Trä
Bänkskiva i massivträ	Trä
Bänkskiva i rostfritt	Metall och om möjligt särskilja trädetaljer
Bänkskiva i sten	Sten/porslin
Glashyllor/glas till vitrinluckor	Glas
Skåpsinredning i plast	Brännbart
Skåpsinredning i metall	Metall
Belysning	Elektronik/lysrör
Emballage av wellpapp	Wellpapp/kartong
Emballage av plast	Mjukplast
SJ-pall	Trä
Vitvaror	Elektronik/vitvaror

Vi är anslutna till Elkretsen och Förpacknings- och Tidningsinsamlingen (Tidigare REPA-registret AB). Vi är också ISO 9001- och ISO 14001-certifierade samt utvalda delar i sortimentet är Svanenmärkta.

7.2 Dörrar och garderober

Dörrarna i och till din bostad är utformade för att vara funktionella och hållbara. På föreningens hemsida finner du anvisningar för hur du rengör dina dörrar och smörjer gångjärnen vilket rekommenderas att man gör en gång om året. Garderobernas dörrar kan justeras vid behov genom att skruva vid gångjärnen. Följ din leverantörs anvisningar.

7.3 Fönster och fönsterbänkar

Dina fönster håller hög standard och är valda för att bevara ett bra och sunt inomhusklimat. Fönstren har bättre värmeisolerande egenskaper än genomsnittet på marknaden (U-värde= 1,0 W/m²C) och sparar på så sätt energi.

Kondens

Fönster med god isoleringsförmåga (lågt U-värde) kan efter kalla nätter få kondens på ytterrutans utsida. Det beror på att fönstret isolerar så effektivt att nästan ingen värme tränger ut till det yttersta glaset. Under en klar och kall natt kan den yttre glasskivan kylas ner och när värmen återvänder kan glaset vara kallare än utomhusluften. Om det dessutom är hög luftfuktighet kan det sätta sig som kondens på glasrutan. Kondensen förekommer i regel under korta perioder på våren och hösten när temperaturskillnaden är stor mellan dag och natt. Kondensen bildas på natten och försvinner oftast på morgontimmarna så snart uteluften blir varmare.

Persienner

Om du låter sätta in persienner i fönsterna, så ska dessa monteras på rumssidan av glaset, sk frihängande. Tänk på att mörka persienner kan bli mycket varma av solinstrålning, vilket gör att temperaturen på glaset kan bli så hög att sprickor i glaset uppstår. Sätt därför endast ljusa persienner på insidan av fönstret.

Det lämnas inga garantier på fönster och glas där persienner eftermonteras mellan glaset eller vid persienner av mörk kulör. Var uppmärksam på att fönstrets energi- och ljudklassning kan försämrats genom felaktig håltagning i fönsterbågen.

Rengöring och underhåll

Fönsterglaset måste rengöras och fönstrets gångjärn behöver smörjas regelbundet. Följ anvisningarna från din fönsterleverantör.

Fönsterbänkar av natursten

För regelbundet underhåll räcker det att du torkar av ytan med en fuktig trasa. Observera att ytan som ofta är polerad är känslig mot sura vätskor. Det är därför viktigt att torka upp vattenspill. Utförliga skötsel- och underhållsanvisningar från din leverantör finns på följande sidor i detta avsnitt.

NATURSTEN

SKÖTSEL INOMHUS

Innehåll

Stentypers egenskaper	3
Stenens ytbearbetning	5
Olika städmiljöer	6
Miljö/försiktighetsprincipen	6
Skyddstäckning under byggtiden	6
Byggstädning	7
Regelmässig städning	8
Växelbruk	8
Rengöring av inredningar och väggar	9
Fläckborttagning	9
Pastametoden	9
Fläcktyper/föroreningar	10
Fläckborttagningsmedel	11
Omslipning	11

Denna städinstruktion gäller för stensorter av god kvalitet som är lämpliga som beläggningar för golv och trappor. Hit hör bl.a. flertalet av de skandinaviska stensorterna. På marknaden finns också stensorter som inte är ändamålsenliga för offentliga miljöer, eftersom de är så ömtåliga att de kräver speciell skötsel. Speciella skötselinstruktioner som kan krävas för sådan sten beställs av respektive leverantör.

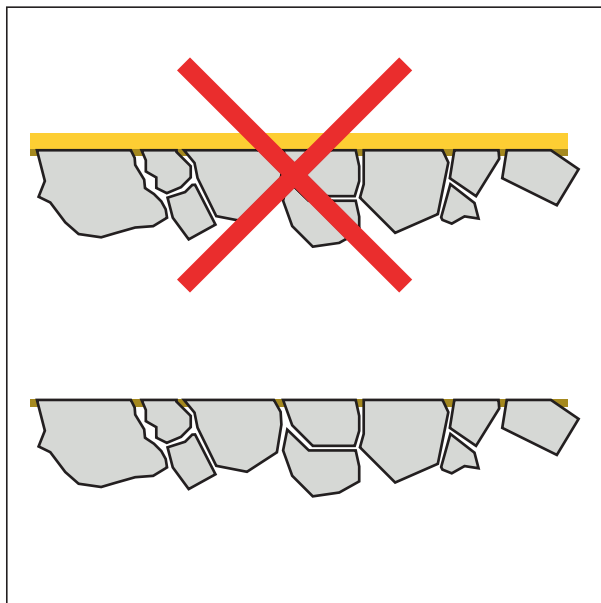

Med rätt skötsel håller sig natursten vacker i generationer även i krävande miljöer med hårt slitage.

Natursten av god kvalitet är ett material som är lättskött och håller sig vackert i generationer. Stenytan i sig själv är slityta och kräver inte några främmande ytskikt eller kostsamma behandlingar. Golv och trappor i natursten ska underhållas med så enkla medel som möjligt; tvål, såpa och Allrent är oftast nog. Rätt vårdad blir stenen bara vackrare med den patina som ålder och användning ger. Det kan vi se på stengolv som använts och vårdats på detta sätt under århundraden. Det enkla underhållet sparar tid och kostnad samtidigt som miljöbelastningen blir låg.

Stentypers egenskaper

Ur städsynpunkt kan man dela in natursten i tre huvudtyper: granit, marmor/kalksten och skiffer. Materialen har olika motståndskraft mot kemisk och mekanisk påverkan och bör därför behandlas och underhållas olika. Det kan vara en god investering att ta reda på vilken stentyp det är innan man börjar städa.

Stenen ska vara slityta. Den tål slitage mycket bättre än pålagda kemikalieskikt, som dessutom ger stenen ett onaturligt utseende och hindrar den naturliga fuktvandringen genom stenen.

Granit (silikatsten) är samlingsnamnet för flera stentyper med liknande egenskaper. Hit hör granit, gnejs, diabas, syenit, kvartsit m.fl. Graniterna är motståndskraftiga mot både kemisk och mekanisk påverkan och tål sura medel med pH-värde lägre än 7. De är uppbyggda av hårda silikatmineral och även en polerad yta klarar slitaget i offentlig miljö.

Observera att fogbruket oftast innehåller cement och skadas av sura medel!

Granit och gnejs (silikatsten)

Marmor/kalksten (karbonatsten) tål inte sura medel. Kalksten tål inte heller salt. Båda stentyperna är uppbyggda av mjukare mineral (karbonatmineral) än graniterna. För offentliga miljöer rekommenderas slipad yta, eftersom en polerad (speglande) yta inte tål slitaget utan mattas snabbt. Också hyvlad eller diamantfräst yta kan vara ett bra val. Kvaliteten hos de båda stentyperna varierar mycket. De svenska sorterna är i allmänhet hårdare och tätare än flera av de importerade. De får med tiden en vacker slitagepatina, medan vissa importerade sorter åldras på ett ofördelaktigt sätt. Att granit skulle vara "tätare" än marmor/kalksten är däremot en missuppfattning. Det som gör graniten mer motståndskraftig är de ingående mineralens hårdhet och kemiska egenskaper.

Marmor och kalksten (karbonatsten)

Skiffer delas in i kvartsitskiffer och lerskiffer. Kvartsitskiffer är nästan jämförbar med granit i hårdhet och tål sura medel. Lerskiffer är mjukare och kan blekas av sura medel.

Observera att fogbruket oftast innehåller cement och skadas av sura medel!

Kvartsitskiffer och lerskiffer

Sandsten kan någon gång förekomma. Eftersom den normalt är mycket porös och svår att hålla ren, är det ett olyckligt val för golv och trappor. För att alls fungera kan sådana ytor behöva impregneras.

Stenens ytbearbetning

Med ytbearbetning menas den yta man ger stenen vid tillverkningen. Som ansvarig för städning av en befintlig golv- eller trappbeläggning kan man inte ändra på stenen eller dess bearbetning, men man bör ändå känna till vilka stentyper som är lämpliga eller olämpliga för olika användningsområden.

I vissa fall kan golv och trappor slipas om.

Stenens ytbearbetning påverkar både hur ytan upplevs och halkrisken (ytans friktion). Blir friktionen mellan skon och golvet för låg blir golvet halt. Friktionen beror på materialet i både golv och sko men även på om det finns ev. ”smörjmedel” som indragen snö, fukt eller damm på ytan.

Även städmetoden påverkar friktionen. Det finns rekommenderade friktionsvärden för golv och utrustning för att mäta friktionen på en befintlig golvyta. Ett blankt golv kan också upplevas halt, utan att vara det.

*Lägg märke till att begreppet **polering** har olika innebörd i sten- och städbranschen.*

En polerad yta i stenbranschen avser sten som polerats med slipklotsar/filt för att få riktig ytfinitet. Ytan blir blank och speglande helt utan kemiska tillsatser.

I städbranschen skapar man polerade ytor genom att bearbeta dem med städmaskin med kemiska tillsatser.

Granit används vanligen med slipad yta. Materialet är så hårt att även sten med polerad yta klarar slitaget i offentlig miljö, men kan mattas något efter lång tids hårt slitage.

Flammad yta* används ibland i entréer och när man vill skapa ett rustikt intryck. Polerad och slipad yta är olämplig i entréer eftersom halkrisken är stor vid väta från regn och snö. Polerad granit kan optiskt upplevas som hal även i andra sammanhang.

Marmor/kalksten med polerad ytbearbetning är inte tillräckligt hårda för att behålla glansen när de slits i offentliga miljöer. Som ytbearbetning rekommenderas därför någon typ av slipad eller hyvlad yta (endast för kalksten). Det gäller att finna en ”balanspunkt” där slipningen överensstämmer med slitaget.

Eftersom det lätt bildas gångstråk med matt yta efter en tid bör polerad ytbearbetning helst bara förekomma på ytor med litet slitage, t.ex. i bostadsrum. En polerad yta i offentlig miljö kräver ofta regelbunden behandling med polish eller kristallisering om den ska behållas blank. Detta gör underhållet dyrare och svårare och medför risk för

skador på stenen. Dessutom belastar dessa metoder miljön. Då är det bättre att acceptera den mattare yta som uppstått av slitaget, betrakta den som slipad och städa den på vanligt sätt.

En grov ytbearbetning – exempelvis grovslipad, diamantfräst eller hyvlad – nöts och slipas finare när den slits. Oftast får också stenytan en mörkare nyans, främst i gångstråken. Förändringen kan inte motverkas av städmetoder eller rengöringsmedel utan bör ses som stenens naturliga slitagepatina.

Observera att städrondeller med slipmedel kan förändra stenens ursprungliga karaktär!

Skiffer har oftast klovyta**, men kvartsitskifferförekommer även med slipad och polerad yta.

STENTYPER OCH YTBEARBETNINGARS LÄMPLIGHET FÖR GOLV OCH TRAPPOR

Ytbearbetning/stentyp

Granit

Flammad	Lämplig på vissa platser (t.ex. entréer)
Slipad	Lämplig utom vid entréer
Polerad	Lämplig ur städsynpunkt, men kan verka hal Olämplig vid entréer

Marmor

Slipad	Lämplig utom vid entréer
Polerad	Ej lämplig som golv och trappor i offentliga lokaler Lämplig i bostadsrum

Kalksten

Hyvlad	Lämplig
Slipad	Lämplig utom vid entréer
Polerad	Ej lämplig som golv och trappor i offentliga lokaler Lämplig i bostadsrum

Kvartsitskiffer

Klovyta	Lämplig på vissa platser (t.ex. entréer)
Slipad	Lämplig utom vid entréer
Polerad	Lämplig ur städsynpunkt, men kan verka hal Olämplig vid entréer

Olika stentyper kan ha olika ytbearbetning, av estetiska skäl eller för att göra stenen mer lämplig för vissa användningsområden.

Impregnering av yta

Natursten är ett material med en naturligt stark slityta. Några skyddande ytskikt behöver normalt inte påföras, tvärtom kan kemikalier vara direkt olämpliga. Det marknadsförs en mängd olika medel för ytimpregnering, t.ex. polish, porfyllare, kristallisering och olja. Man ska iaktta stor försiktighet med dessa medel. Många medel bildar ett tätande skikt på stenytan. Det minskar den naturliga fuktvandringen genom stenen och innebär risk för skador, att tunna skikt av stenytan lossnar. Vissa medel kan också leda till färgförändringar.

Granit: För granit av god kvalitet behövs ingen ytimpregnering.

Marmor/kalksten: Ingen ytterligare behandling rekommenderas än den såpa/tvålmetod som beskrivs här nedan.

Skiffer: För kvartsitskiffer med naturlig klovyta** rekommenderas i vissa fall en ytimpregnering, speciellt vid risk för fettfläckar. Normalt används s.k. porfyllare, baserad på akrylpolymer. För lerskiffer, som lätt repas och blir grå vid slitage, används impregnering eller olja för att behålla den svarta kulören. Kontakta stenproducenten för val av lämpligt medel.

*Flammad yta = småvågig med fria kristallytor.

**Klovyta = obearbetad yta på skiffer, småvågig med fria kristallytor.

Olika städmiljöer

Metod, medel och städfrekvens måste anpassas dels till stenens egenskaper, dels till nedsmutsning och slitage. De regler som ges är generella och får ses som grundläggande råd. "Typinstruktioner" finns som bilagor och beskriver följande städmiljöer:

TYP AV MILJÖ	Beteckning på typinstruktion	
	STENTYP	
	Granit	Marmor
	Kvartsit-skiffer	Kalksten
Offentliga golv med stora öppna ytor	G1	G2
Offentliga golv med svåråtkomliga ytor	G3	G4
Offentliga trapphus och trappor	T1	T2
Entréer	E1	E2
Bostadsrum	B1	B2
Inredningar	I	I

Entréer: Entréerna påverkar hela husets städning. Det är därför lämpligt att välja en tålig sten med grov ytbearbetning i entrén, och att använda skrapmattor/torkzoner. För mer fakta, se Natursten, Inomhus.

Miljö/försiktighetsprincipen

Denna städinstruktion har sammanställts utifrån två grundprinciper:

- Försiktighet, för att förebygga felaktigt underhåll
- Låg miljöbelastning

Produkter av natursten är miljövänliga, har mycket lång livslängd och kan städas med städmedel och metoder som ger låg miljöbelastning. Tänk också på ekonomin, undvik att använda onödigt dyra städmedel. Genom att följa städinstruktionen kan man uppnå ett effektivt städresultat, tekniskt och ekonomiskt, där stenen inte tar skada och med största möjliga miljöhänsyn.

Det finns alternativ till de medel och metoder som vi rekommenderar här. I de fall andra rengöringsmedel och/eller metoder används bör samråds ske mellan städ/underhållsansvarig, leverantör av

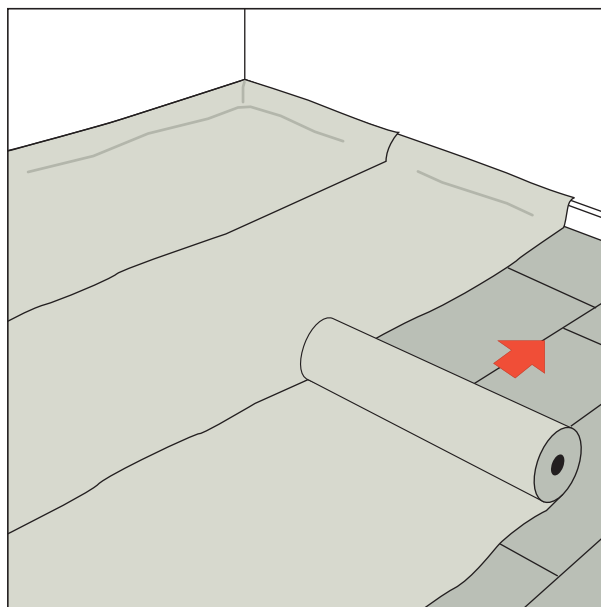
rengöringsmedel och stenproducent. Innan man fattar beslut om att använda andra metoder/medel bör man göra en beräkning över och ta hänsyn till miljökonsekvenserna. Tänk på att under stenbeläggningens hela livslängd, inte sällan 50–100 år, kommer många ton städmedel att användas. De har stor miljöpåverkan.

Skyddstäckning under byggtiden

Byggtiden innebär stor risk för fläckar, skrapskador m.m. Kontrollera ansvaret för att ytan täcks och bevaras täckt under hela byggtiden. *Observera att det är mycket viktigt att golvytan är helt ren innan den täcks. Bruk eller sandkorn kan fungera som sandpapper under en täckning.*

Skyddstäckning:

- Bruk/fästmassa och sten bör helst få tid att torka innan täckning. Under denna tid måste ytan vara avstängd.
- Håll golvytan täckt under hela byggtiden.
- Skydda mot fläckar av t. ex. olja, målarfärg och bruk.
- Skydda mot mekanisk åverkan av t. ex. sandkorn, skrapskador, pallyftare och annan tung trafik.
- Stenytan ska vara ren innan den täcks och föroreningar får inte komma in mellan stenbeläggning och täckning.
- Används tät täckning är det mycket viktigt att sten och bruk/fästmassa först får torka ut.
- Trappor är särskilt känsliga för mekaniska skador. Täck omsorgsfullt.
- Klargör ansvarsförhållanden i förväg, vem som ansvarar för täckningen under byggtiden.

Som alla andra material för golv och trappor kräver natursten god täckning under hela byggtiden.

Skyddstäckning*Hårt trafikerad yta, uttorkad beläggning/underlag*

- Plywood- eller OSB-skivor som tejpas i skarvar och mot lister/väggar. Skivornas tjocklek och kvalitet anpassas till den förväntade, mekaniska belastningen. OBS: Använd inte material som färgar av sig på stenytan.
- I vissa fall kan det vara lämpligt att lägga plastat förpackningsmaterial under skivorna, exempelvis kraftig papp, laminerad med plastfolie (typ tetrapackspapper).
- Speciellt gummimaterial.

Måttligt trafikerad yta, uttorkad beläggning /underlag

- Masonitskivor som tejpas i skarvar och mot lister/väggar. OBS: Masonit kan, om skivan är fuktig, färga av sig på ljusa stensorter.

Måttligt trafikerad yta, ej uttorkad beläggning /underlag

- Platonmatta som tejpas i skarvarna men läggs med öppen spalt mot väggarna. Som mekaniskt skydd läggs på denna plywood- eller OSB-skivor med tjocklek och kvalitet som anpassas till belastningen.
- Speciell skyddstäckning av textil.

Ringa trafikerad yta, helt uttorkad beläggning /underlag

- Plastat förpackningsmaterial används, t. ex. kraftig papp, laminerad med plastfolie (typ tetrapackspapper). Det finns risk för ytskador på kalksten, missfärgningar på ljus marmor och kalksten samt ränder runt fogar på kalksten och skiffer om fukt stängs inne av täckningen.

Ringa trafikerad yta, uttorkad beläggning /underlag, utan risk för nedsmutsning i vätskeform

- Material som släpper igenom luft, typ papp. OBS: Fuktig papp kan färga av sig på ljusa stensorter.

Byggstädning**A. Börja med torr rengöring:**

- Grovsopa alltid först anslutande väggar och därefter det täckande skyddet på golv respektive trappor.
- Dammsug noggrant.
- Ta bort skyddstäckningen försiktigt.
- Var noga med att inte smutsa ner det avtäckta golvet.
- Grovsopa och dammsug stenytan noggrant.
- Fläckar på ytan, se Fläckborttagning sidan 9.
- Härdat cementbruk tas i första hand bort mekaniskt (skrapas).

B. Fortsatt rengöring:

B1. Granit: Om det finns stänk eller andra rester av (härdat) cementbruk, avlägsna dem med glykolsyra och hård borste. Vattna golvytan, särskilt fogarna, innan syran används. Skölj därefter noga med vatten. OBS: Glykolsyra kan skada fogar. Rengör sedan med Allrent i kombination med fukt/våtmoppning eller med skur/kombimaskin.

Ibland förekommer en tunn "cementhinna" på stenen, som följd av för dålig rengöring efter fogning med fogningsmassa. Räcker inte vanlig rengöring kan ytan maskinskuras med röd golvvårdsrondell, vatten och Allrent.

B2. Marmor/kalksten: Stänk eller andra rester av (härdat) cementbruk kan vara mycket svåra att avlägsna på marmor och kalksten. Ta bort det på mekanisk väg på lämpligt sätt beroende på stenens ytbearbetning och brukets tjocklek. Om bruket bara ligger som en tunn hinna på slipad yta kan det normalt skuras bort med skurmaskin med golvvårdsrondell. Rondellens grovlek (röd, blå, grön) anpassas till stenens slipgrad så att man får motsvarande ytfinhet.

Efter dammsugning och/eller torrrengöring rengörs stenytan med en lösning av naturlig såpa/tvål genom fukt/våtmoppning eller med kombimaskin. Proceduren upprepas tills ytan mättats med såpa/tvållösningen. Ibland förekommer polerade stenytor, de har liten sugförmåga och såpa/tvållösningen bör användas i begränsad mängd.

En yta som är övermättad med såpa/tvål blir flammig (black) och matt, den kan också vara hal. Rengör med vatten och Allrent samt eftertorka.

*Observera att syror eller sura rengöringsmedel **inte** ska användas på marmor/kalksten. De ger frätskador som är mycket svåra att återställa. Kontakta stenleverantören vid tveksamhet!*

Såpa/tvål ger bra ytskydd

Marmor/kalksten (karbonatstenar) bildar tillsammans med såpan/tvålen ämnet kalktvål. Det ger rätt porfyllnad i stenen utan att täta stenens porer. Stenen får därmed ett mycket bra ytskydd. Rengöringsmedel med tillsatser som bildar ett tätt skikt på ytan täpper till stenens porer, förhindrar fuktvandring i stenen och kan ge skador i stenytan (tunna skikt av ytan lossnar). Sådana medel ska *inte* användas.

B3. Kvartsitskiffer: Om det finns stänk eller andra rester av (härdad) cementbruk på ett skiffergolv, kan de avlägsnas med glykolsyra och en hård borste. Vattna före syratvättning och skölj bort syran noga med vatten efteråt. OBS: Glykolsyra kan skada fogar och bleka lerskiffer.

Efter dammsugning och torrmopning rengörs stenytan med en lösning av naturlig såpa/tvål genom fukt/våtmopning eller med kombimaskin. Proceduren upprepas tills ytan mättats med såpa/tvållösningen.

Polerade ytor på glimmerskiffer har låg sugförmåga. I stället för såpa/tvållösning används Allrent. (Ingen mättning av stenytan.)

Regelmässig städning

Granit: Använd så torra metoder som möjligt, som torrmopning eller dammsugning. Vid bunden smuts används Allrent i kombination med fukt/våtmopning eller med kombimaskin.

Observera att på granityta är det bättre att använda Allrent än såpa/tvållösning. Medel som bygger upp skikt ska aldrig användas.

Marmor/kalksten: Använd så torra metoder som möjligt, som torrmopning eller dammsugning. Vid bunden smuts används en rengöringslösning av naturlig såpa/tvål i kombination med fukt/våtmopning eller kombimaskin. Vid regelbunden användning av såpa/tvållösning tillförs stenen den balanserade porfyllnad som är nödvändig som ytskydd, se faktaruta. Såpan/tvålen ska vara naturlig och fri från tillsatser.

En ny och tidigare obehandlad stenyta mättas först med såpa/tvållösning för att ge en skyddande impregnering. Därför påförs/doseras vid de två första städningarna såpa/tvål i en högre dos än normalt (2–5 gånger den normala). Överskott av såpa/tvål arbetas in med torrpolering med vit golvvårdsrondell eller avlägsnas med vatten.

(Här menar vi polering ur städsynpunkt, inte i stenteknisk bemärkelse.) Därefter städas golvet med normal såpa/tvål dosering enligt anvisning. Fortsätt med detta som den normala "dagliga" städningen.

Växelbruk

För bästa skötsel av marmor/kalksten rekommenderas växelbruk. Det innebär att de vanliga såpa/tvål-städningarna varvas med uppskurningar och nya såpa/tvål-impregneringar enligt nedan.

- Ytan städas med vanliga såpa/tvål-städningar.
- Efter ett antal sådana städningar gör man en uppskurning, manuellt eller med skurmaskin med borstar och Allrent. Använd inga tillsatser av vax, polish eller liknande.
- De första två gångerna efter uppskurningen städar man med förhöjd såpa/tvål-koncentration, där dosen är 2–5 gånger det normala.
- Därefter städar man åter med normal såpa/tvål-lösning. Finns det överskott av lösningen kvar arbetar man in det genom torrpolering med vit golvvårdsrondell eller tar bort det med vatten.

Hur ofta man gör en uppskurning beror på hur hårt ytan smutsas och hur väl den måste hållas ren. De mest trafikerade delarna av golvet kan rengöras oftare än andra ytor.

Polerade ytor på marmor/kalksten har liten sugförmåga, där bör man använda en liten mängd såpa/tvållösning. En yta som övermättats av såpa/tvål blir flammig (black) och matt, den kan också bli hal. Rengör med vatten och Allrent.

Kvartsitskiffer: Använd så torra metoder som möjligt, såsom torrmopning eller dammsugning. Vid bunden smuts används en rengöringslösning av naturlig såpa/tvål med fukt/våtmopning eller med kombimaskin. Proceduren upprepas tills ytan mättats med såpa/tvållösningen.

Polerade ytor på kvartsitskiffer har liten sugförmåga. Ingen mättning av stenytan, använd Allrent i kombination med fukt/våtmopning eller kombimaskin. *Medel som bygger upp skikt ska inte användas.*

Polish eller annat medel som tätar stenens porer ska inte användas på stengolv! Undvik även produkter som innehåller vax eller olja.

PROBLEM SOM EVENTUELLT KAN UPPSTÅ VID MARMOR OCH KALKSTEN

Problem	Möjlig orsak	Åtgärd
Hala ytor	Väta	Torka upp
	Överskott av såpa/tvål ev. i kombination med användning av polermaskin.	Allrent + grövre rondell
	Vax, polish, olja, etc. från angränsande golvyta har dragits in på stenen.	Avgränsa städningen av stengolvet från andra ytor där andra städmetoder används.
	Byggdamm (vid nya golv eller där ombyggnad pågår).	Isolera dammkällan
Glanslösa "torra" golv	För lite såpa/tvål	Mätta med såpa/tvål
Stenytan krackelerar (spjälkas upp)	En film (polish, vax etc.) har skapats på stenytan. Den spricker och tar med sig tunna skikt av stenytan.	Avlägsna filmen med Polishbort, ev. skura med golvvårds-rondell avpassad efter stenens slipgrad.
	Surt rengöringsmedel har använts eller syra har spillts på beläggningsen.	Använd inte sura medel
	Tösalt (NaCl) har kommit in utifrån via skosulor. Det finns också rengöringsmedel som innehåller salt (NaCl).	Tvätta bort saltet och skydda med överskott av såpa. Arrangera sedan t. ex. med matta i entrén så att salt undviks. Undvik rengöringsmedel med olämpliga ämnen (t.ex. natriumklorid, NaCl).
	Salt (t.ex. från cement i underlaget) har transporterats underifrån genom läggbruk och/eller betong, kristalliseras i stenytan och orsakar vittring. Fuktvandringen kan t.ex. vara orsakad av läckage eller översvämning.	Kan inte åtgärdas genom städning. Kräver grundlig utredning.

Rengöring av inredningar och väggar

Granit och skiffer: Dammtorka med dammduk. Torka med fuktig duk, använd diskmedel om så krävs. Fläckar, se Fläckborttagning.

Marmor/kalksten: Dammtorka med dammduk. Torka med fuktig duk, använd såpa/tvållösning om så krävs.

Om en polerad yta etsas av sura ämnen, t.ex. fruktjuice, vin, ättika eller kolsyra kan det vara svårt att återställa den blanka ytan. Den säkraste metoden är att slipa om hela ytan maskinellt. I vissa fall kan förbättringar göras manuellt genom att ytan slipas med vattenslippapper eller kloss med diamantkorn. Sedan används finfördelat bivax löst i lacknafta för att försöka återställa ytans glans, alternativt terpentin blandat med paraffinolja som arbetas in med mjuk duk. Färdigblandade lösningar ofta med beteckningen "stenglans" finns på marknaden. Prova alltid först på en liten undanskymd yta! Fläckar, se Fläckborttagning.

Fläckborttagning

Stenens känslighet för fläckar varierar. De viktigaste faktorerna är stentyp – om stenen är granit, skiffer (silikatsten) eller marmor, kalksten (karbonatsten) – och stenens täthet. Även färg, textur, ytbearbetning och stenytanens allmänna tillstånd påverkar. Det innebär att inga absoluta regler gäller, utan fläckborttagningen får anpassas till varje situation.

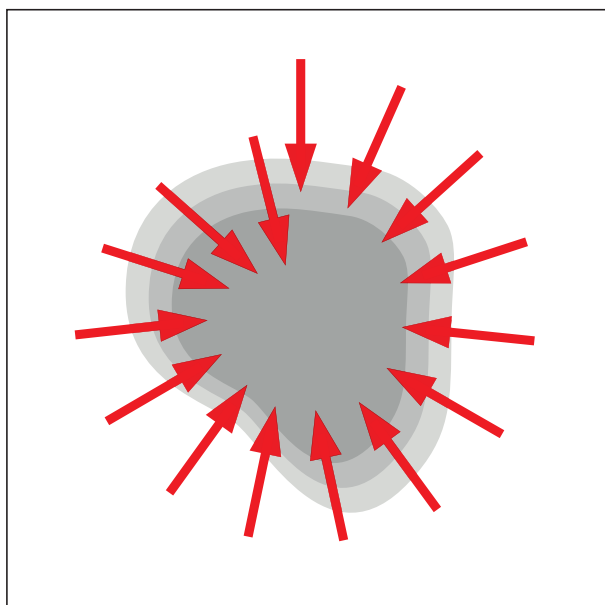
Generellt: Fläckar ska tas bort snabbt för att hindra dem att sprida sig i stenmaterialet. Tränger fläcken djupt ned kan den vara mycket svår eller omöjlig att få bort. Det gäller också att vara försiktig, för att inte förvärra fläcken eller skada stenen. Man bör alltid först välja enkla metoder framför kemikalier. Grundprincipen bygger på "pastametoden", där en lösande vätska kombineras med absorberande medel. Se faktaruta.

Pastametoden

Metoden innebär att det aktuella lösningsmedlet blandas med ett absorberande pulver, t.ex. krita, bentonitlera eller potatismjöl, till en pasta. Denna läggs på fläcken, som eventuellt först fuktas med lösningsmedlet. Pastan får ligga kvar tills den torkat, varefter den borstas bort och ytan tvättas med vatten. Prova först på liten yta. Vid behov upprepas behandlingen.

Som första åtgärd: Försök först suga upp fläcken med hushållspapper eller absorberande medel, bearbeta sedan med fuktig duk och vatten.

Därefter används en lösning av vatten och diskmedel eller Allrent. Arbeta alltid utifrån och in mot fläckens mitt för att undvika spridning av fläcken. Används någon form av lösningsmedel så skölj noga med vatten och Allrent efteråt.

Fläcken bearbetas utifrån och in för att den inte ska spridas.

Använd aldrig kraftfullare medel än fläckborttagningen kräver!

Vid användning av lösnings- och rengöringsmedel ska skyddsföreskrifter för dessa följas. Kontakta stensleverantören vid tveksamhet om lämplig metod.

Granit och kvartsitskiffer: Stentyperna är tåliga både vad gäller kemisk och mekanisk påverkan, vilket innebär att ett flertal medel kan användas.

Marmor/kalksten: Materialet är känsligt för syror och salter. Medel som innehåller sådana ämnen ska *inte* användas. Dessa stentyper består av relativt mjuka mineral och påverkas av hårda mekaniska metoder. Efter fläckborttagning får i regel ytan en avvikande färg och lyster mot omgivande sten, vilket beror på att den rengjorda ytan inte har den porfyllnad man får med regelbundet underhåll med såpa/tvål. Den rengjorda ytan behöver då mättas med såpa/tvållösning för att få samma lyster som den omgivande ytan. Vissa rengöringsmetoder kan leda till att stenens ytbeskaffenhet avviker mot den omgivande stenytan. Området kan då, med stor försiktighet, slipas med fint vattenslippapper, stålull eller nylonduk beroende på den omgivande stenens ytbeskaffenhet. Prov görs på liten yta. Därefter mättas den rengjorda ytan med såpa/tvållösning.

En polerad yta är mycket svår att återställa med denna metod.

Lerskiffer: Lerskiffer är mjuk och bleks lätt av mekanisk och kemisk påverkan.

Fläcktyper/Föroreningar

Följ alltid skyddsföreskrifterna för de medel som används!

Cementbruk

Fläckar av härdat cementbruk är mycket svåra att avlägsna, det gäller att i första hand avlägsna bruket innan det härdat.

Granit/kvartsitskiffer: Härdade cementfläckar kan avlägsnas med glykolsyra och hård borste. Förvattna innan syratvättningen och eftersköj noga med vatten. OBS: Fogbruket skadas av syran.

Marmor/kalksten: Förekommer härdade cementfläckar och omgivande sten har slipad eller grövre ytbearbetning kan fläcken försiktigt skrapas bort. Därefter slipas ytan för hand med fint vattenslippapper, stålull eller nylonduk till omgivande stenars ytfinhet. Prov bör göras på liten yta. Polerad yta är mycket svår att återställa med denna metod. Syror ska *inte* användas, de kan ge frätskador och en större åverkan än vad fläcken innebär.

Fett/olja

Fett/oljefläckar ska avlägsnas så snabbt som möjligt för att förhindra att fett/olja tränger ned i stenen. Fläckarna torkas torra med papper och tvättas med lösningsmedel som sedan suggs upp av papper eller absorberande medel. Lösningsmedlet kan vara lacknafta, thinner/cellulosaförtunning, aceton eller blyfri motorbensin (95 oktan). Sitter fläcken djupare används pastametoden (se faktarutan sidan 9). Skölj med Allrent i brukslösning.

Gummiklackar

Svarta märken efter gummiklackar tvättas bort med thinner, lacknafta eller terpentin. Skölj med Allrent i brukslösning.

Lim

Lim kan ha olika sammansättning som kräver olika medel. Limrester tvättas bort med thinner. Även aceton kan användas med försiktighet.

Märkpenor

Använd T-röd på en duk. Även thinner och aceton kan provas med försiktighet. Om fläcken trängt ned i stenen används pasta-förfarande. Tvätta med Allrent i brukslösning.

Olje-/lackfärg

Använd thinner eller terpentin i kombination med papper och därefter i pastaform. Eftertvättning med ammoniak i vattenlösning vid behov.

Plastfärg

Fläckar av plastfärg är mycket svåra att avlägsna när de härdat. De bör torkas bort före härdning i kombination med vatten. Ev. härdade plastfärgfläckar skrapas bort med rakblad. Vid behov kan eftertvättning med varm lösning av kaustiksoda användas. Skölj med vatten.

Rost

Rostfläckar är mycket svåra att avlägsna, särskilt om de suttit länge.

Granit/kvartsitskiffer: Oxalsyra eller rengöringsmedel som innehåller denna syra kan användas. Tvätta väl med Allrent i brukslösning.

Marmor/kalksten: Man måste överväga rostfläckens betydelse i förhållande till eventuella frätskador som uppstår vid borttagning med oxalsyra. Varning: Syror skadar marmor och kalksten (polerade och slipade ytor etsas av syran). Använd syran med försiktighet och skölj väl med Allrent i brukslösning.

Stearin

Avlägsna mesta möjliga mekaniskt genom att skrapa försiktigt med kniv eller liknande. Alternativt kan frysspray användas. Eftertvätta med blyfri motorbensin (95 oktan), eventuellt i pastaform. Tvätta med Allrent i brukslösning.

Te

Granit/kvartsitskiffer: Tefläckar är svåra att avlägsna. Pröva först med diskmedel eller Allrent i brukslösning. Kvarstår märken kan dessa blekas med medel av typen Klorin.

Marmor/kalksten: Te kan orsaka missfärgningar, särskilt på ljus marmor/kalksten om man inte torkar upp fläcken omgående. Pröva först med diskmedel eller Allrent. Missfärgning kan blekas med Klorin, tänk dock på att stenen kan etsas och blekas. Tvätta med Allrent i brukslösning.

Tejp

Limrester tvättas bort med thinner/cellulosaförtunning. Även aceton kan provas.

Tuggummi

Skrapa bort eller använd frysspray.

Urin

Tvätta rent med diskmedel eller Allrent i brukslösning.

Fläckborttagningsmedel

Följ skyddsföreskrifterna noga!

Lösningsmedel som inte skadar naturstenen:

Thinner = Cellulosaförtunning
Blyfri bensin, motorbensin (95 oktan)
Aceton
Lacknafta
Terpentin
T-röd (sprit)
Etylacetat
EDTA neutral (i bl.a. tvättmedel)
Ammoniak
Polishbort

Tvätta noga med Allrent i brukslösning efter användning av medlen.

Lösningsmedel som kan skada marmor/kalksten och fogar:

Glykolsyra
Oxalsyra
Ättiksprit
Klorin (kan bleka stenen)
Väteperoxid (bleker)
Kaustik soda

Tvätta noga med Allrent i brukslösning efter användning av medlen.

Lämplig såpa/tvål

För städning av kalksten/marmor kan både såpa (kaliumbaserad) och tvål (natriumbaserad) användas. Det viktigaste är att såpan/tvålen är utan tillsatsmedel. Istället för att tillsätta ytterligare tensider till såpan/tvålen är det bättre med s.k. växelbruk, där man med vissa mellanrum byter såpan/tvålen mot en tensidbaserad produkt, Allrent.

Komplexbildare, vars uppgift är att förhindra kalkutfällning, bör inte finnas i såpan/tvålen såvida inte vattnet är extremt kalkhaltigt (=hårt).

Allrent

Miljöklassat rengöringsmedel pH 7–9, för regelmässig städning anpassat för användningsområdet.

Omslipning

Hårt slitna eller fläckade ytor på golv och trappor kan slipas om, se Natursten, Restaurering. Enklare alternativ är skurning med golvvårdsrondell.

DE VIKTIGASTE PUNKTERNA NÄR DET GÄLLER SKÖTSEL AV NATURSTEN

- Ta reda på stentyp innan städningen påbörjas.
- Tillämpa miljö/försiktighetsprincipen.
- Använd så torra metoder som möjligt.
- Låt stenytan vara slityta, polish ska inte användas.
- Granit: Använd Allrent.
- Marmor/kalksten: Använd naturlig såpa + växelbruk med Allrent.
- Använd inte sura rengöringsmedel.
- Entréer påverkar hela husets städning.

SVERIGES STENINDUSTRIFÖRBUND
Industrigatan 6, 291 36 Kristianstad
Telefon 044-20 97 80, fax 044-20 96 75
E-post: ssf.sfi@sten.se

7.4 Lås, nycklar och posthantering

Genom att sköta om låsen till din bostad kommer de att fungera under en lång tid. Rengör låscylindern två gånger om året enligt leverantörens anvisningar.

Nycklar

Kontrollera de nycklar som används ofta, de slits med tiden. Om du vill beställa fler nycklar till din bostad, kontakta den som är säkerhetsansvarig i din bostadsrättsförening för information om hur du går till väga, Det är viktigt att du visar kontraktet för bostaden och legitimation så att ingen obehörig får tillgång till nycklar.

Posthantering

Posten levereras till din postbox i husets entré.

Tidningshållare

Tidningen levereras till en tidningshållare utanför din dörr.

8. Yttre miljö

8.1 Fasaden

Den yttre miljön i ditt bostadsområde påverkas i stor utsträckning av utseendet på byggnadernas fasader. Förutom att vara en del av husets exteriör är fasaden också en viktig detalj i det klimatskal som skyddar ditt hus från yttre faktorer, såsom vatten och vind.

För att säkerställa en hög standard och rätt kvalitet arbetar vi med omfattande kvalitetssystem under byggtiden eftersom noggrannhet i utförandet är avgörande för att uppnå ett gott resultat. För att upprätthålla funktion och utseende är det av stor vikt att du som boende är varsam och inte skadar fasaden. Eftersom det är bostadsrättsföreningen som äger huset måste styrelsen godkänna all typ av håltagning (exempelvis för belysning, vädringstång eller vägghängda blomkrukor) i fasaden.

Träfasad

Träpanel är ett traditionellt och beprövat fasadmateriäl, det är mjukt och skapar en varm känsla. Undvik att göra hål i fasaden efter som det kan försämra träpanelens goda egenskaper. Håltagning i fasaden måste alltid godkännas av styrelsen.

Snö på balkong, uteplats och terrass

Balkongen, uteplats samt terrass ska hållas fri från snö och is en halvmetr ut från fasaden för att garantin ska gälla, tösalt får dock inte användas. Var uppmärksam på var du lägger snön sa att du inte skadar människor, andra balkonger, uteplatser och terrasser eller belysningsstolpar på gården. Prata med din styrelse hur ni på bästa sätt ska sköta snöröjningen.

8.2 Balkong, uteplats och terrass

För att göra balkongen lite extra trevlig är det många som sätter sin personliga prägel på balkongen. Inred din balkong med eftertanke och var aktsam med husets fasad. Vill du sätta upp blomlådor så gör det på insidan av balkongräcket. Balkongräcke och glas rengörs med mild alkaliskt rengöringsmedel och vatten. Om du har lägenhet i markplan ansvarar du själv för att sköta om växter och markbeläggning inom upplåtelseområdet, dvs området som ingår i din bostadsrätt. Kontakta din styrelse om du har några frågor.

Markiser & Balkonginglasning

För mer information kontakta styrelsen i er bostadsrättsförening.

8.3 Sophantering

Hantering av dina hushållsopor

För att värna om miljön och minska föreningens avfallskostnader så skall ert hushållsavfall separeras i två fraktioner, matavfall och övrigt brännbart avfall. Matavfallet skall kastas i de nedbrytbara påsar som finns att tillgå i föreningens soprum. I dessa påsar får du kasta:

- Matrester, råa och tillagade
- Fukt- och grönsaksrester
- Ägg och bröd
- Kaffesump, kaffefilter, teblad och tepåsar
- Hushållspapper och pappersservetter
- Snittblommor och krukväxter utan jord

Påsen skall sedan läggas i de bruna kärlen i ditt soprum. Övriga brännbara hushållsopor läggs i en vanlig plastpåse i de ordinarie kärlen.

Grovsopor

I din förening finns inget grovsoprum för övrigt avfall. Har du skrymmande saker som ska slängas så som julgranar, möbler eller stora förpackningar måste du lämna dessa på den kommunala återvinningsstationen. För att kunna komma in på återvinningsstationen krävs det ett återvinningskort vilket du erhåller i receptionen vid återvinningscentralen. Mer information kring återvinningscentralen och dess öppettider finns på kommunens hemsida.

9. Leverantörsregister

Här finns en förteckning över leverantörer till produkter i din bostad. En fullständig förteckning över de produkter som används vid byggandet av huset finns hos din styrelse.

Produkter	Leverantör	
Badrumsinredning	Svedbergs	www.svedbergs.se
Blandare	Oras	www.oras.com
Duschväggar	Svedbergs	www.svedbergs.se
Innerdörr	NorDan	www.nordan.se
Fönster och balkongdörrar	Traryds Fönster	www.trarydfonster.se/
Kommod och duschvägg	Svedbergs	www.svedbergs.se
Köksfläkt och diskbänk	FRANKE	www.franke.com
Köksinredning	Marbodal	www.marbodal.se
Låsservice	Assemblin	www.assemblin.com
Parkettgolv	Kährs Parkett	www.kahrs.com
Klinker	Svenska kakel/klinker	www.svenskakakel.se
Vitvaror och Spiskåpa	Siemens	www.siemens.se

10. Felanmälan

10.1 Garantier och rutiner för felanmälan i din bostad

Du bor i en bostadsrättsförening som har entreprenadavtal, genom avtalet har du garanti på material och arbete som utförts i din bostad. Garantin gäller upp till två år på allt som ingått i entreprenadavtalet. Garantitiden gäller från det startdatum som fastställts vid slutbesiktning. Vart du ska vända dig beror dels på vilket fel som uppstått och även hur lång tid som gått sedan tillträdet av lägenheten.

År 1-2 (se även nästa sida)

Fel som inte upptäckts på slutbesiktning ska anmäls inom sex månader från slutbesiktningsdatum. Funktionsfel, exempelvis en köksblandare som droppar, kan anmälas till felanmälan under garantitiden. Fel som gäller gemensamma ytor såsom innergården eller trappuppgång anmäls i första hand till styrelsen. Strax innan två år har passerat från garantitidens startdatum genomförs en garantibesiktning av hela entreprenaden.

År 3-5

Fel som täcks av garantin under denna period anmäls av medlemmarna till bostadsrättsföreningens styrelse. Styrelsen reklamerar vidare till entreprenören.

Allmänt

Vid en reklamation tar entreprenören ställning till om felet omfattas av garantin, eventuellt sker detta efter viss undersökning/utredning. Fel och skador som beror på bristande underhåll, felaktig skötsel, användning eller förslitning omfattas inte av garantin. Fel och skador som orsakats av yttre påverkan omfattas inte heller av garantiåtagandet. Exempelvis ingår inte normal justering av dörrar och fönster eller åtgärder enligt underhållsplan i garantiåtagandet. Entreprenören har rätt att avhjälpa fel på allt som ingått i entreprenaden. Innan bostadsrättsföreningen påbörjar reparationer av det som anses vara garantifel ska entreprenören kontaktas i frågan.

10.2 Felanmälan år 1-2

Gemensamma ytor

För gemensamma ytor så som trappuppgången eller innergården sker felanmälan till styrelsen. Aktuella kontaktuppgifter till styrelsen finner du på föreningens hemsida.

Vitvaror

Vid fel på vitvaror i bostaden kontakta din vitvaruleverantör Siemens direkt på telefon 0771-19 55 00 dygnet runt. Mer information eller boka service online på:
<https://www.siemens-home.bsh-group.com/se/>

Tv, telefoni och dator

Om du får problem med TV-, telefon- eller Internetanslutning se instruktion under avsnitt TV, telefoni och dator.

Hiss

Vid fel på hiss, kontakta leverantören KONE hiss direkt på telefonnummer: 0771-50 00 00 (knappval 1).

Övrig felanmälan under kontorstid

Om något inte fungerar som det ska i din lägenhet har du möjlighet att skicka en felanmälan. Detta gör du enklast genom att fylla i formuläret på hemsidan:

<https://www.mbafast.se/>

"Klicka sedan på felanmälan"

Det går även bra att ringa in din felanmälan på telefonnummer 031-22 05 54 telefontiden är mellan klockan 07:30-11:30 samt 12:30-16:00. Observera att detta endast gäller inom din lägenhet, för fel utanför bostaden vänligen kontakta styrelsen.

Akuta fel efter kontorstid

Vid akuta fel efter kontorstid, d.v.s efter 16.00 på vardagar samt helger, kontakta MBA fastighetservice Jour på telefon 0734-16 04 40.

Detta bör undvikas och ska endast ske:

- Vid fel eller haveri där det finns risk för följdskador (exempelvis vid vattenläckage).
- Andra brådskande fall, exempelvis om värmeanläggningen inte fungerar vintertid.

OBS! Jourutryckning för icke akuta fel, debiteras den som anmält felet. Om du själv orsakat felet, t.ex. stopp i avloppet, blir du betalningsskyldig.

11. Dina dokument

I följande flik kan själv sätta in och förvara information kring din bostad som till exempel..

- Nyckelkvittenser
- Besiktningsprotokoll
- Bokningsavtal
- Upplåtelseavtal
- Information och kallelser från styrelsen